A testnevelés tanítása

A MŰVELŐDÉSÜGY MINISZTÉRIUM MÓDSZERTANI FOLYÓIRATA
V. ÉVFOLYAM
1969.

I.

Bognár Károly felvétele

A testnevelés tanítása

Szerkesztő
Burka Endre

Szerkesztő bizottság
Beke Mártonné
Bellay Lászlóné
dr. Kálmánchey Zoltán
Nyíri János
Paku Ernő
Raffel Zoltán
Sós István
dr. Székely Gabriella
Takács Ferenc

E számunk munkatársai: Dr. Bakonyi Ferenc TTKI osztályvezető, Budapest, *Bátor Vilmos* KSI tanára, Budapest, *Kurt-A. Lentzner* körzeti továbbképzési kabinet vezetője, Rostock, *Dr. Nagy György* főisk. adjunktus, Budapest, *Nagy Tamás* tanár, Budapest, *Somorjai László* tanár, Budapest, *Sós István* MTS csoportvezető, Budapest, *Takács Ferenc* főisk. adjunktus, Budapest.

Megjelenik évente hatszor

TARTALOM

Kurt-A. Lentzner: A testnevelő tanárok továbbképzése a rostocki körzetben 1

Dr. Nagy György: Teljesítményértékelés a szituatív sportági elemzés alapján 11

Dr. Bakonyi Ferenc: Az iskolai testnevelés hatása a tanulók testneveléssel és sporttal kapcsolatos szemléletére 19

„Egész életemben a hobbymnak élhettem..." (Somorjai L.) 24

SZEMLE

SZAKIRODALMI FIGYELŐ

Szerkesztőség: Budapest, VII., Gorkij fasor 17—21. OPI Testnevelési Tanszék.—Telefon: 228-203, 228-238, 228-609, 108-as mellék. — Kiadja a Tankönyvkiadó, Budapest, V., Szalai u. 10—14. — A kiadásért felelős: Vágvölgyi Tibor igazgató. — Terjeszti a Magyar Posta. — Előfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Posta Központi Hírlapirodánál (KHI. Budapest, V., József nádor tér 1. sz.) közvetlenül vagy csekkbefizetési lapon (csekkszámlaszám: egyéni 61.256, közületi 61.066), valamint átutalással a KHI. MNB. 8. sz. egyszámlájára. Előfizetési díj egész évre: 14,40 Ft. — Egyes példányok beszerezhetők a Budapest, V., Bajcsy-Zsilinszky út 76. sz. alatti hírlapboltban. Példányonkénti eladási ár: 2,40 Ft.
68.1681 Egyetemi Nyomda, Budapest
Felelős vezető: Janka Gyula igazgató

A testnevelő tanárok továbbképzése a rostocki körzetben

KURT A. LENTZER

Bevezető

A testnevelő tanárok továbbképzésének a struktúrája

Tanárok, nevelők és iskolafunkcionáriusok ludwigsfeldei Továbbképző Intézete a Népoktatási Minisztérium megbízásából központi programokat dolgoz ki a testnevelést tanító tanárok továbbképzéséhez. Ezek nélkülözhetetlen tartalmi irányítást és támogatást nyújtanak a körzeti továbbképzési kabineteknek az általuk végzett továbbképzés tervezéséhez és végrehajtásához. Az illetékes körzeti továbbképzési kabinet által módosított továbbképzési programokat a kerületi szakbizottságoknak bocsátják rendelkezésre, melyet általában egy kerületi sporttanácsos vezet. A kerületi sporttanácsos, sportbizottsága útján szervezi a továbbképzést (többórás rendezvény tanítás után, félnapos rendezvény, egész napos kerületi szakkonferencia, rövid tanfolyamok, egyhetes tanfolyamok, kirándulások, csoportos hospitálások tanítás nélküli időben) vagy tanáccsal látja el a szakmai körök (nálunk munkaközösségek — *Szerk.*) vezetőit, akik általában tagjai a kerületi szakbizottságnak.

A szakmai kör struktúrájának (a tagok számának, szociális összetételének, képzettségi és továbbképzési szintjének, a közlekedési összeköttetésnek, az utazási távolságnak, a testnevelő kollégák tanítási idejének) megfelelően szakmai körökben történnek a továbbképzési rendezvények.

A testnevelő tanárok továbbképzésének tartalma és formája

A legtöbb testnevelő tanár továbbképzése tehát a szakmai körökben, illetőleg a kerületi szakbizottság útján történik. Néhány téma kapcsán lép a körzeti továbbképzési kabinet a testnevelő tanárokkal *közvetlen* személyes kapcsolatba (tanulmányi programok küldése, a szervezett egyéni tanulás vezetése, irodalmi összeállítások, meghívások körzeti vagy több szomszéd kerület bázisrendezvényeire, kirándulásokra, főiskolai napokra). Más tantárgyakhoz hasonlóan az NDK-ban a testnevelő tanári továbbképzés fő útja a rendszeres és állandó egyéni tanulás. „Előadások, szemináriumok, konzultációk és a kollektív tapasztalatcserék értékes kiegészítők, amelyeket az egész egyéni tanulás menetébe szervesen be kell illeszteni."[1]

Az 1959-ben megindult tantervi munkálatokkal alapvető változás kezdődött meg a testnevelés tartalmában és formájában. A pontosított tantervek fokozatos bevezetésével ezek a változások következetesen magasabb minőségi fokot értek el. Ma a legtöbb osztályban *új* tanterveink vannak, amelyeket összességükben kipróbáltak és ezek az iskolai gyakorlatban jól beváltak. Nem jelentéktelen a testnevelő tanári továbbképzés szempontjából, hogy „a program témáinak kiválasztása és terve a pontosított tantervekkel szoros összhangban van (programon az 1967. IX. 1. óta érvényben levő központi továbbképzési program értendő — *Szerző*)". „A továbbképzésnek a jelen program szerint a testnevelő tanárokat képessé kell tennie, hogy tudományos megalapozottsággal és pártosan tanítsanak. A testnevelés-tanítás színvonalának emelése szempontjából döntő jelentőségű súlypontozással, az anyag szisztematikus felosztásával és a kiválasztott és körülhatárolt irodalom meghatározott fejezetekhez való hozzárendelésével, a jelen program továbbfejlődést mutat a „Körpererziehung" szakfolyóirat 1964. évi 10. számában megjelent, a testnevelő tanárok

továbbképzését szolgáló témaciklushoz képest."[2]

Ez a központi program, melyről a következő fejezetben bővebben lesz szó, hét témát tartalmaz. Minden téma a következő fő fejezetekre oszlik:

„Célkitűzés és útmutatás a tanuláshoz"

„Tartalmi súlypontok és irodalmi útmutatás"[3]

Említésre méltó, hogy a legtöbb témát alkalmazási feladatokkal látták el. Ajánlják, hogy „a kritikus önkontroll és az egyéni tanulás által szerzett ismereteknek a tanítási gyakorlatban való közvetlen alkalmazása érdekében ezeket a feladatokat lelkiismeretesen oldják meg."[4]

Természetesen ez a hét központilag javasolt továbbképzési téma egyrészt a testnevelő tanárok képzési és nevelési eredményeinek szintézisét nyújtják, másrészt ajánlást, és útmutatást az iskolapolitikailag szükséges témákhoz. Emellett minden kerület — struktúrájának, hagyományainak, fejlődésének és helyzetének megfelelően — hasonlóképpen foglalkozik témák választásával. „Az egyes témák kiválasztásáról és sorrendjéről a tanulás tekintetében a tanár dönt. Ehhez képzettségét, munkafeltételeit, egyéni érdeklődését és iskolájának szükségleteit egyidejűen figyelembe kell vennie; tekintettel kell azonban lennie azokra a speciális lehetőségekre is, amelyeket tanulásának támogatására hasznosíthat".[5]

A Német Szocialista Egységpárt KB első titkára, Walter Ulbricht elvtárs a VII. Pártkongresszuson átfogóan indokolta az egységes szocialista képzési rendszerről szóló törvény szerepét a szocializmus rendszerének kialakításában. Azt mondta: „A tanárok és nevelők nagy felelősséggel tartoznak az ifjúság neveléséért, ezért a legnagyobb megbecsülést élvezik szocialista társadalmunkban. A feladatok megvalósítása döntő módon politiki öntudatuktól, szakmai és pedagógiai ismereteiktől és tudásuktól, képzési és kulturális színvonaluktól, emberi kvalitásuktól és a gyermekek iránti szeretetüktől függ."[6]

Az NDK Népoktatási Minisztériuma Kollégiumának 1964. VIII. 14-i határozata a testnevelés-tanítás és a tanórán kívüli sport fejlesztéséről az általánosan képző és szakiskolákban, pontosítja a társadalmi követelményeket a valóban eredményes testnevelés-tanítás és tanórán kívüli sporttal szemben.[7] Minden testnevelő tanártól folyamatos politikai, szaktudományi, pedagógiai, módszertani és pszichológiai továbbképzést kíván meg.

1. *Központi program az NDK-ban testnevelést tanító tanárok továbbképzéséhez*

A testnevelést tanító tanárok részére egy év óta meglevő továbbképzési program az NDK-ban a fentemlített célkitűzést szolgálja.

A program kialakításában mérvadók az 1965. VII. 20-i továbbképzési direktívákban lefektetett alapelvek voltak, amelyek differenciált és súlypontokra koncentrált továbbképzést vettek tervbe. A témakiválasztás a központi irányítás alapján tudományos dolgozók, szakmetodikusok, iskolafunkcionáriusok és szaktanárok kollektív együttműködésével történt a testnevelésben. Emellett tekintetbe vették a képző- és nevelőmunka jelenlegi helyzetét és a testnevelő tanárok eddigi továbbképzését is.[8]

A hét téma a következő:

1. téma: A szocialista testkultúra feladatai a szuverén szocialista Német Demokratikus Köztársaság sokoldalú megerősítésében.

2. téma: A testnevelés-tanítás célja és feladatai az egységes szocialista rendszerről szóló törvény megvalósításában.

3. téma: A testnevelés-tanításnak a fiatal nemzedék állampolgári neveléséhez való hozzájárulása.

4. téma: A képző- és nevelőmunka tervezése a pontosított tantervek alapján.

5. téma: A testnevelés-tanítás intenzitásának növelése ésszerűbb gyakorlási eljárások alkalmazása révén.

6. téma: A tanulói teljesítmények értékelésének pedagógiai funkciója és a teljesítményértékelés formái a testnevelés-tanításban.

7. téma: A tanórán kívüli gyermek- és ifjúsági sport célja, feladatai és alakítása a fiatal ge-

neráció sokoldalú szocialista nevelésében és képzésében.[9]

Míg az első két téma elsődlegesen arra szolgál, hogy fontos iskolapolitikai-elméleti álláspontok tekintetében világosságot teremtsen, a következő 3—7. téma „kedvező előfeltételeket tartalmaz ahhoz, hogy a rendszeres önálló tanulást a továbbképzéssel a munka folyamatában összekapcsolja. Sok ott érintett téma egyéni alkotó, kísérleti munka tárgya is lehet".[10]

Az önálló tanulás továbbfolytatása a filozófia, a pedagógia és a pszichológia kérdéseiről a „Továbbképzési program a marxista pedagógiában és pszichológiában"[11] című program szerint lehetséges és szükséges. Az egyes témákhoz megadott irodalom minden testnevelő tanár könyvtárában megtalálható, és természetesen állandóan kiegészül a legutóbbi időben megjelent művekkel. Ezenkívül testnevelő tanáraink kölcsönöznek a központi kerületi és körzeti könyvtárakból.

Mint ahogy a hét központi továbbképzési téma kidolgozásakor értékelték a Körpererziehung, a Theorie und Praxis der Körperkultur, a Pädagogik és az Einheit c. folyóiratokat, egyetlen testnevelő tanár sem mondhat le ezeknek az említett folyóiratoknak — valamint a megfelelő új publikációknak — az egyéni tanulásban való hasznosításáról.

2. *A testnevelő tanárok továbbképzését a rostocki körzetben* a következőképpen tervezték és szervezték meg:

Először az 1966/67-es tanévben terjesztettek egy zárt továbbképzési programot a körzet iskolai testnevelő tanárai elé, mely a következő témákat tartalmazta: „postgraduális tanulás"*

1. téma: A mozgástan időszerű kérdései
A testnevelés módszertanából
(Teljesítményfelfogás; teljesítményellenőrzés; teljesítményértékelés; a tanítás modern technikai és metodikai felfogása a szertornában és az úszástanításban a 10 osztályos iskolában.)

2. téma: A tanórán kívüli sport
(Öntevékenység a tanórán kívüli sportban; hagyományok a tanórán kívüli sportban; a gyakorlatvezetők képzése a tanórán kívüli sportban.)

3. téma: Segítség a pontosított tanterv követelményeinek teljesítéséhez, különösen: az állampolgári nevelés problémája a testnevelésben

4. téma: Általános edzés- és versenyzésmódszertani kérdések
(Az általános és sokoldalú atlétikus képzés tartalma és módszere; a specializáció folyamata; versenyrendezés.)

5. téma: Testnevelés az alsó tagozatban
(Elméleti alapismeretek a testnevelés tervezéséhez az alsó tagozatban; a testnevelés tartalma és feladatai a napközis nevelésben az alsó tagozatban; a szocialista nevelés tartalma és módszerei az alsó tagozati testnevelésben; IV. továbbképző tanfolyam az alsó tagozatban tanító testnevelő tanárok számára.[12]

Az 1., 2. és 4. témát előadások, szemináriumok, bemutatók és egyéni gyakorlat útján a rostocki Egyetem VII. Pedagógiai Hetén dolgozták fel. A 3. témát körzeti jellegű továbbképzési témává szélesítették, amelyhez aktív támogatást nyújtottak mind a greifswaldi Ernst Moritz Arndt Egyetem Testnevelési Intézetének (igazgató: *Dr. habil. H. Gärtner* professzor), mind pedig a rostocki egyetem testnevelési intézet munkatársai. (igazgató: *Dr. H. Bäskau* docens).[13] Az 5. téma feldolgozása a greifswaldi Ernst Moritz Arndt Egyetem kutatási beszámolói alapján történt, az alsó tagozatban tanító testnevelő tanárok továbbképzésére szervezett tanfolyamon 24 napon 149 órát.

Bár a „Továbbképzési vezérfonal a rostocki kerület tanárai és nevelői részére" c. kiadványunkban a NSZEP KB. 11 plénumának iránymutató megállapítását kiemeltük, mely szerint a „tanításban és a nevelésben a magasabb teljesítmény eléréséhez döntő feltétel a pedagógusok szocialista öntudatának a fejlődése, a tanárok magasabb tudományos képzettsége, nagyobb pedagógiai felkészültsége"[14], körzetünk legtöbb kerületében nem volt kielégítő jelentkezés a postgraduális tanulásra. A különböző iskolákban végzett al-

* Zárt program szerint végzett továbbképzés a diploma megszerzése után. — *Szerk.*

kalomszerű ellenőrzések azt mutatták, hogy a „Továbbképzési vezérfonal" körzetünk nem minden iskolájában alapja és szerves része az igazgatók vezetői tevékenységének a továbbképzés terén. A rostocki Egyetem VII. Pedagógiai Hetével kapcsolatban rendezett testnevelési tanfolyam résztvevőivel folytatott megbeszélések megmegerősítették, hogy a Pedagógiai Hetek munkabizottsága által meghatározott tanfolyamprogramot a postgraduális tanulás alkotórészeként helyesen választották meg, a legtöbb probléma és kérdés mégis az állampolgári nevelésnek a testnevelésben való megvalósításával kapcsolatban merült fel. Milyen jelenségek mutatkoznak meg a testnevelés-tanításban, illetőleg milyen elképzelések vannak meg egyes tanárokban?

A testnevelés tantárgyban az állampolgári nevelés kérdéseit még sok tekintetben egyoldalúan vagy nagyon szűken mint szükségtelen járulékot fogják fel, de nem mint átható elvet.[15] A szocialista nevelés és képzés A szocialista nevelés és képzés célja, szerint „...az ember olyanokká kell nevelni és képezni", „akik a szocializmus felépítését minden erejükkel tudatosan előre tudják mozdítani és be fogják fejezni. Ezeknek az embereknek sokoldalúaknak, azaz szellemileg, testileg és jellembelileg fejlettnek, képzettnek, neveltnek és formáltnak kell lenni."[16]

„A szocialista személyiség kialakítása megkívánja, hogy az ifjúság nevelésének egész folyamatát — mind az iskolában, mind a társadalomban — úgy alakítsuk, hogy az ifjúság elsajátítsa a munkásosztály forradalmi elméletét, forradalmi tapasztalatait, és népünknek a békéért és a szocializmusért, a német imperializmus ellen folytatott harcában részt véve, a munkásosztály ügyének harcosává és az NDK jó hazafiává váljék."[17] Az elméletből és a gyakorlatból származó felismerések arra indítottak bennünket, hogy „Az állampolgári nevelés kérdései" c. témát a testnevelésben postgraduális tanulásba felvegyük. A Keleti tengeri körzetünkben először csak 30 tanárnő és tanárkolléga jelentkezett összesen a testnevelésben a postgraduális tanulásra. (Határidő: 1967. II. 20 volt.) A körzetünkben eddig megtartott kerületi konferenciák a testnevelésben mégis egyértelműen azt mutatták, hogy sok tanár igényli és kívánja az útmutatást és a segítséget az állampolgári nevelés megvalósításával kapcsolatban a tanításban. Ezt részben a beszámolók tartalmazták, részben az általunk vezetett egyéni és csoportos megbeszéléseken, valamint a konferenciák vitája során lehetett megállapítani. Így a következő javaslatokat terjesztettük elő:

1. Tájékoztató és elmélyítő önálló tanulás a Körzeti Kabinet vezetésével.
2. Hasznosítandó kezdeményezések, gondolatok, tapasztalatok és eljárások felhasználása, alkalmazása a tananyagfelbontásban, a tanítás előkészítésében, végrehajtásában és utómunkálatokban.
3. Tapasztalatcsere szakkollégákkal — lehetőleg megelőzően óralátogatással — — saját vagy más iskolában, a szakmai körben vagy a szakbizottságban, hogy ott a problémákat írásban rögzítsék.
4. A bázishelyen tartandó konzultáció számára egy sporttudományos dolgozóval, — aki a kérdéses területtel tudományosan foglalkozik (*Dr. Hubert Ilg*, greifswaldi Testnevelési Intézet) történt tapasztalatcsere. Tanáraink és tanárnőink örömmel üdvözölték a postgraduális tanulásnak ezt a formáját. Ez kitűnik a szakkonferenciák jegyzőkönyvéből, amelyeken 9 kerületben összesen 126 kollégát nyertek meg a továbbképzés e formájának.[18]

A fent idézett cikk befejezésekor a hátralevő négy kerületi szakkonferencián, amelyet a tanév végéig vezettek le, még további 31 testnevelő tanár döntött a tartós, rendszeres, az ezzel a tematikával folyó továbbképzés mellett. (Az állampolgári nevelés a testnevelés-tanításban.) A NSZEP VII. kongresszusának előkészületi időszakában a létszámot 188-ra tudtuk így emelni. Ezenkívül „azokban a kerületek-

ben értünk el sikereket, ahol a szakkonferenciát vezető oktatási és nevelési kerületi tanács az állampolgári nevelést figyelemre méltóan segítette. Ez az eset állt fenn elsősorban Ribnitz Damgarten, Greifswald, Rostock-vidéke és Grimmen esetében."[19]

Mindinkább az a vélemény erősödött meg nálunk, hogy lényegbevágó összefüggés van a kerületi Népoktatási Osztály körültekintő, okos vezetőtevékenysége és a testnevelő tanároknak önképzési hajlandósága között ezekben a kerületekben. Az 1966/67-es tanévben körzetünkben a továbbképzés új minősége abban is megmutatkozott, hogy „a tanároknak először nyújtottunk lehetőséget a tanítási órák utáni szaktanfolyamokon való továbbképzésre (filozófiában, pedagógiában, pszichológiában — *A szerző.*). Számos testnevelő tanár vett így részt pszichológiai alaptanfolyamon."[20] „A témák kiválasztása és a körzeti Továbbképzési Kabineteknek oktatóival való alapos tartalmi megbeszélés révén lehetővé vált, hogy a kapcsolódási pontokat és az állampolgári nevelés elemeinek behatolási lehetőségeit a tanításba világossá tegyük".[21]

Ilyen igazi továbbképzési légkörben feloldódtak a testnevelő tanárok. Egy ilyen „szóbeli megkérdezés alkalmával a tanfolyam-résztvevők egy része úgy nyilatkozott, hogy az állampolgári nevelés számukra még azért okoz nehézséget, mert részben hiányosak alapismereteik, részben hiányoznak tapasztalataik. Ebből kiindulva úgy határoztunk, hogy a következő Pedagógiai Heteken az állampolgári nevelés alapkérdéseit, a tanítási tevékenység és a szakbizottság munkája alapján pedig ennek gyakorlati tapasztalatait tárgyaljuk meg."[22]

A tanfolyam politikai vezetése a választott pártcsoport-vezetőségnek a kezében volt. Szoros kapcsolatot tartott a tanfolyam résztvevőivel és a tanfolyam vezetőségével. Ez nagyon előnyös hatásúnak bizonyult. Új, magasabb minőségű munkát eredményezett, hogy a greifswaldi Egyetem tudományos dolgozói a rostocki Egyetem által rendezett VII. Pedagógiai Hetek során előadókként szerepeltek. A VI. Pedagógiai Hetek értékelése alkalmával (1966. február) már megállapíthattuk „...hogy az előző évben elért eredmények többek között arra a jó és szoros kapcsolatra vezetendők vissza, amely a Körzeti Tanács Népoktatási Osztálya és annak továbbképzési kabinetje és a rostocki egyetem rektora, tanácsa, annak a tanári továbbképzéssel foglalkozó bizottsága és testnevelési intézete között fennáll; így ez visszatükröződik a tanárképzés tudományos dolgozóinak és a tanári továbbképzés tudományos munkatársainak felelősségteljes együttműködésében. — A testnevelési tanfolyamon nemcsak a rostocki és a greifswaldi egyetemek testnevelési intézeteinek tudományos dolgozói, hanem a tudományos munkatársak és a tanárok között is jó elvtársi együttműködés mutatkozott. Így pl. a rostocki egyetem testnevelési intézetének igazgatója, dr. Bäskau a Rahli, Stralsund-vidék kerületi sporttanács pedagógiai előadásait segítette."[23]

Az 1967—68-as tanévben a testnevelő tanárok tartós és rendszeres továbbképzése keretében két tanfolyamot szerveztünk, éspedig:

1. *tanfolyam:* A testnevelés szerepe a fiatalság állampolgári nevelésében.
2. *tanfolyam:* A képző és nevelő munka tervezése és végrehajtása a gimnasztikában, a szertornában a pontosított tantervek alapján.

Az 1. tanfolyammal kapcsolatban minden tanárnak, aki továbbképzése tekintetében ezen téma mellett döntött, adaptált tanulmányi útmutatót juttattunk (célkitűzéssel, a tanulás végzéséhez útmutatással, tartalmi súlypontok megjelölésével, és aktuális külön megjelölt irodalom ajánlásával). Eközben a résztvevők száma 188-ról 219-re emelkedett. Következésképpen indíttatva éreztük magunkat, hogy a tapasztalatcserét decentralizáljuk. Többnyire több kerületnek (pl. Rostock, Stralsund, Greifswald, Wismar, Bad Doberan)

együtt tartottuk a bázisrendezvények alkalmával. A greifswaldi és a rostocki egyetemek tudományos dolgozói nagyon hatékonyan támogattak bennünket ebben. Számszerűség és minőség tekintetében a múlt évvel szemben javulás volt. A 2. tanfolyamként intenzív négynapos tanfolyamot szerveztünk a rostocki egyetem testnevelési intézetében (a múlt évi 52-vel szemben) 53 testnevelő tanár részvételével, és a greifswaldi egyetemen ugyanolyan időtartammal, 7 tanárral, körzetünk keleti kerületéből. Nem szabad említés nélkül hagyni, hogy a rostocki egyetem testnevelési intézetének tanfolyamkapacitása nemigen haladja meg az 50 főt, másrészről a greifswaldi egyetemen elsősorban a neubrandenburgi körzet testnevelő tanárai képzik tovább magukat és a keleti kerületünknek relative csak kis gyűjtőterülete van. Elismeréssel kell nyugtázni mindkét testnevelési intézet azon főiskolai oktatóinak intenzív munkáját és szakmai tudását, akik ezeken a továbbképzéseken szerepet vállaltak. A tanfolyamhallgatók ezt a tanfolyamot „különösen jól sikerült nek", „kiváló hatásúnak" és „társadalmilag és szakmailag magas klasszisúnak" jellemezték.

Hogyan érték el ezek a továbbképzési tanfolyamok- az előzőekkel szemben — ezt a magas szintet?

— a küldetési elv szigorú tekintetbevételével mindössze legfeljebb két terület képviseltette magát tanárnőkkel a gimnasztikán, tanárokkal a szertornán,

— valamennyi tanfolyamrészvevő állhatatosságával, (Míg a VI. Pedagógiai Hetek alkalmával a testnevelési tanfolyamon a tanároknak csak a fele látogatta valamennyi rendezvényt, 1968-ban alig akadt egy részvevő, aki egy rendezvényt elmulasztott.[24] Az ok abban kereshető, hogy ezt a tanfolyamot *gyakorlatiassá* tették. A résztvevőknek egyrészt megvolt a lehetőségük, hogy a rendszerezetten tárgyalt gyakorlatelemeket és szerkezeti egységeket helyes bemutatásban kapták, gyakorolhatták, másrészt egyidejűen számos útmutatást kaphattak az új tantervek magasabb követelményeinek a teljesítéséhez amikor az 5. és 6. osztály tantervi anyagát feldolgozták.[25]

Ennek a tanfolyamnak gyakorlati jellege volt, a tanárok és tanárnők örömmel vették, hogy a férfiaknál a hangsúlyt a szertorna, a nőknél a művészi torna kapta annak a lehetőségnek az elmulasztása nélkül, hogy a tanfolyamon a nem hangsúlyos sportágakról is áttekintést kapjanak (4 órában). Az elmélyítés és az elterjesztés érdekében a kerületi sporttanácsosok egy egy sokszorosított hangszalagot („Gimnasztika I") kaptak, hogy az általuk delegált kollégák támogatásával, akik ezt a főiskolai tanfolyamot sikeresen elvégezték, a kerületi, ill. bázishelyrendezvényeken aktív támogatást és segítséget adjanak az új tantervi követelmények teljesítéséhez.

A tanfolyami pártvezetés támogatásával valóban jól sikerült testnevelő tanáraink politikai, ideológiai továbbképzése. Így átvettük a 2. tanfolyam számára is „A nemzeti sportpolitika kérdései és azok tekintetbevétele a testnevelés-tanításban és a tanórán kívüli sportban" c. témát, amelyet Rostockban, a Testnevelési Intézet igazgatója, dr. Heinz Bäskau docens, gyakorlatiasan, különösen újszerűen, meggyőzően és életközelien adott elő.[26]

A greifswaldi Testnevelési Intézetben az igazgató ugyanerről hasonló előadást tartott. A rostocki körzeti Továbbképzési Kabinet pedagógiai hetei keretében (1968. július 8—27.) mindkét intézetigazgató összesen 67 testnevelő tanár és tanárnő, német szakos tanár és nevelő előtt beszélt „Az 1968-as Olimpiai Játékok és jelentőségük a szocialista iskola oktatási és nevelő munkájában" c. témáról.

Dr. Horst Gärtner professzornak, a greifswaldi egyetem testnevelési intézete

igazgatójának, a filozófiai fakultás dékánjának alábbi előadásvázlata megvilágítja, hogy ez a tanácskozási programpont miért nemcsak a testnevelő tanárok számára volt értékes, és miért váltott ki élénk vitát. Íme:

1. A képzés és nevelés egységének szükségessége a testneveléstanításban.
2. A sport iránti tartós érdeklődés, mint a szocialista életszükséglet fejlesztése.
3. Az olimpiai mozgalom és az olimpiai játékok osztályjellegének tisztázása.
4. Az olimpiai eszme társadalmi funkciója.
5. Olimpiai eszme és a békés egymás mellett élés.
6. Olimpizmus és demokrácia.
7. Az amatőr és a professzionista sport problematikája.
8. A németországi olimpia története.
9. Felhasználási lehetőségek
   - az állampolgári ismeretekben és a történelemlemben,
   - művészeti vetélkedőkben,
   - a német nyelv tanításában,
   - a testneveléstanításban,
   - a sportversenyek és a sportszerű vetélkedők motívumaiban.

   együttműködés a testnevelő tanár és szaktanárok között, különösen az osztályfőnökkel
10. Társadalmi rendezvények (filmek, „Olimpia-találkozó" stb.)
11. Az 1972-es olimpia és következményei.

3. *A testnevelő tanárok differenciált továbbképzésének szükségessége és jelentősége*
A Bad Doberan-i kerület példája

Bad Doberan kerület jól működő sporttanácsosa, *Heinz Hamann* tanár, a Sport Érdemes Mestere — a rostocki Körzeti Továbbképzési Kabinettel történt konzultáció után — kerülete számára a differenciált továbbképzéshez tervet készített. Abból a célkitűzésből indul ki, hogy a testnevelő tanároknak „a látókörét a politikai események irányába ki kell tágítani, amelyre sürgető szükségük van, hogy az aktuális politikai és sportpolitikai eseményeket napi oktatómunkájukba átültethessék. További szándék az, hogy a tanárok akarását és tudását az állampolgári nevelésben megszilárdítsuk."[27] Intézkedésként a kerületi sporttanácsos meghatározott kategóriákban specifikus továbbképzést vezetett be, amely már az elmúlt tanévben is eredményesnek bizonyult. Az 1968/69-es tanévre konkrét határidős továbbképzési terv készült a felelősök kijelölésével és az ellenőrzés megjelölésével a következő pedagóguskategóriák számára:

a) Valamennyi szaktanár részére (amennyiben iskolapolitikai és szakmai okokból más minősítő intézkedésben nem részesülnek),

b) A főszakos tanárok területükön képezik magukat,

c) A nevelőnők az iskolai előképzés területén hasonlóképpen területüknek megfelelően vesznek részt.

d) A Népoktatási Minisztérium 1964. évi augusztusi kollégiumi határozatának teljesítésével kapcsolatban konkrét utalások hárulnak az igazgatókra, az iskolai vezetőkre és az intézmények vezetőire.

E cikk keretében nem térhetünk ki részletesen a csomópontok kialakításával kapcsolatos szervezeti intézkedésekre és útmutatásokra.

A stralsundi kerület példája

A stralsundi városi sporttanácsos, *Bodo Puttnies* tanár vezetésével, a testnevelési szakbizottságban jól átgondolt munkatervet készített, amely a következő differenciált továbbképzési intézkedéseket tartalmazza:

a) Csoportos hospitálás, 5 alkalommal az év folyamán, megadott tematikával, az időpontok és a felelősök megjelölésével.

b) Az elméleti és a gyakorlati továbbképzés következő témákat irányozza elő:
- Az állampolgári nevelés elméleti és gyakorlati problémái;
- Kosárlabda az iskolai sportban;
- Metodikai fokozatok a szertornában;
- A képzés és a nevelés tervezése és végrehajtása a szertornában a pontosított tanterv alapján;

— A greifswaldi Egyetem Pedagógiai Hetein való részvétel;
— Szakmai konferencia tornában;
— A vízbarát-igazolványok csökkenése és előkészület az úszótáborra.

c) Óvónők továbbképzése, akik számára az iskola előtti nevelés szakbizottságával való megbeszélés alapján egy témát irányoztak elő: „Hogyan kell viselkedni a vízben, és milyen lehetősége van a nevelőnőnek, hogy az úszást előkészítse"?[28]

A két terv összehasonlító áttekintéséből kellően felismerhető a körzeti Továbbképzési Kabinet továbbképzési programjának értelmes módosítása, másrészt a kerületek eltérő struktúrája, feltételei, hagyományai, a továbbképzéshez és a vezetési gyakorlathoz való beállítottsága alapján az következtethető, hogy differenciált továbbképzés lehetséges, alkalmazható és szükséges is. Valamennyi szak tanára részére szóló tartós és rendszeres továbbképzési szisztéma az 1969/70-es tanévtől kezdve várható.

A Wolgast-kerületi usedomi 10 osztályos iskola példája

Itt megmutatkozik a megoldási problematika egész komplexitása, amellyel egy igazgatónak meg kell küzdenie, hogy pl. a tanulóit az úszásra kiképeztesse. Az usedomi teljesen kiépített 10 osztályos politechnikai általános iskola testnevelő tanárai nem voltak elegendőek ahhoz, hogy sok tanulót gyorsan megtaníthassanak úszni. Megnyerték tehát az iskolai kollégák köréből más szakos tanárokat, alsó tagozati tanítókat és pionírvezetőket, hogy szerezzék meg az úszómentői képesítést. A testnevelő tanárok, akiket *Robert Lange* tanár, kerületi sporttanácsos is ösztönzött, felvilágosító munkát végeztek, és támogatták az igazgatót, míg a körzeti Kabinet a Német Vöröskereszttel együttműködve úszómentői minősítő tanfolyamot szervezett. Ilyen üdvös együttműködés egyrészt a szakkör és igazgató, másrészt a szakbizottság és a kerületi sporttanácsos és körzeti kabinet között jól gyümölcsözött.[29]

A sporttanácsosok minősítésének a példája

Városi, kerületi és körzeti sporttanácsosaink a körzeti Továbbképzési Kabinetek illetékes tudományos munkatársaival együtt a ludwigsfeldei Központi Továbbképzési Intézetben egy hetes képesítőn vesznek részt évenként. Nézetünk szerint ez nem elegendő, ezért *Hans Heinrich Förster* testnevelő tanár, körzeti sporttanácsos — a körzeti Népoktatási Osztály munkaterve szerint —

a) egésznapos munkatanácskozásokat és tapasztalatcserét, valamint

b) decentralizáltan értékeléssel összekötött csoportos hospitálásokat rendez, míg a körzeti Továbbképzési Kabinet kétéves időszakaszokban 12—14 napos továbbképző tanfolyamokat szervez. Ez utóbbit körzetünk sporttanácsosai 1968. márc. 14—24 között átfogó programmal végezték el. „E továbbképző tanfolyamok tartalmi koncepcióját a körzeti Népoktatási Osztály oktatásügyi részlege és a Továbbképzési Kabinet testnevelő tanárok továbbképzésének valamennyi soron levő kérdésével és problémájával kapcsolatos elemző munkája, valamint a szakfolyóiratok tanulmányozása alapján állították össze, tekintettel a központi és a körzeti testnevelési továbbképzési tervekre". „A párt és a kormányzat politikáját valamennyi résztvevő tudatosan és célirányosan tanulmányozta. Aktívan együttműködtek a felmerült kérdések tisztázásában. Így a tanfolyam elérte fő célját: a jövendő munka politikai-ideológiai megalapozását".[30] Különös sajátosságot kölcsönzött a tanfolyamnak az a tény, hogy minden résztvevőjének tartós feladata volt, egy speciális probléma tudományosan exakt módon, tapasztalatilag történő vizsgálata, elméleti alátámasztása és az eredmény iskolapolitikai jelentőségének megfelelő végkövetkeztetéseinek a különböző szintű vezetők, illetve a testnevelő tanárok elé való terjesztése. A vitát vezetniük, okfejtéseiket megvédeniük kellett. Ez valamennyiük számára termékeny és hatásos volt, úgy hogy a résztvevők ki is jelentették, hogy „ilyen hatásos tovább-

képző tanfolyamon életükben még nem vettek részt."[31]

4. *A testnevelő tanárok tartós és szisztematikus továbbképzésének kilátásai az 1968/69-es tanévben a rostocki körzetben.*

A körzeti Továbbképzési Kabinet fő feladatául azt tekintjük, hogy képesítsük azokat a káderekat, akik a kerületekben a továbbképzést végzik. A testnevelési szakon ehhez tartoznak:

- a kerületek és a városok sporttanácsosai,
- a kerületi szakbizottság vezetői és tagjai,
- a szakmai kör vezetői.

Ez a képesítési szándék teljességgel komplex jellegű, és kiterjed a továbbképzés valamennyi lényeges oldalára, nevezetesen

- politikai-ideológiai,
- szaktudományi és módszertani, továbbá,
- pedagógiai és pszichológiai tekintetben.

Ezért — a kerületi sporttanácsossal összehangoltan — arra koncentráljuk erőinket, hogy a kerületi Népoktatási Osztályok és iskolaigazgatók vezetésének hatékonyságát operatív segítséggel és aktív támogatással, konkrét útmutatással és rendszeres ellenőrzéssel segítsük megváltoztatni és megjavítani. Ez elsődlegesen ideológiai probléma, folyamat, amely csak meggyőző érveléssel és tettekkel vezet el a tisztázáshoz, hogy az igazgatók mind nagyobb mértékben használják fel a tartós és szisztematikus továbbképzésre való delegálást.

Arra kellene törekednie minden igazgatónak, hogy iskolájában olyan atmoszférát alakítson ki, amelyben a továbbképzés személyes és kollektív szükségletté válik, s ezzel közelebb kerüljünk ahhoz a célhoz, a személyes szükségleteket a társadalmi követelményekkel összhangba hozzuk. Most nekünk, a továbbképzésben dolgozóknak, a tanári továbbképzés egész folyamatát újra át kell gondolnunk. Szakosítanunk kell, hogy „mindenekelőtt a túl nagy időpazarlást, a gyenge hatásfokot, az elméleti mag hiányát és a gyakorlatiasság ki nem elégítő voltát számos rendezvényünkben"[32] a múltnak adjuk át.

Reméljük, hogy továbbképzési programunk a testnevelésben az 1968/69-es tanévben iskolapolitikai szempontból hatásosabbá válik. Programunkat kivonatosan leírjuk, és reméljük, hogy ezzel munkánkról áttekintést adhatunk:

A négy továbbképzési tanfolyamunk iskolapolitikai szempontból fontos alapsportágakra és két sportjátékra irányul. Kollégáinknak gyorsan és hatásosan igyekszik segítséget adni az új tantervek követelményeinek teljesítéséhez.

Az 1968. februárban, a rostocki Egyetem Testnevelési Intézetében megtartott továbbképzési tanfolyamon (gimnasztika és szertorna, 5. és 6. osztály) már megkezdett utat fogjuk folytatni, azaz továbbképzési tanfolyamaink a testnevelő tanárok gyakorlati segítéseként mindinkább gyakorlatias jelleget öltenek majd.

Mind a négy tanfolyam tartalmazza minden nevelő ideológiai-politikai továbbképzésének lényeges elemeit, és úgy kell tekinteni, hogy szerves folytatása, az előző két iskolaév főtémájának („A testnevelés szerepe az ifjú generáció állampolgári nevelésében").[33]

A testnevelő tanárok továbbképzésének vezetése megköveteli az iskolaigazgatók és az iskolavezetés szoros együttműködését a kerületi sporttanácsossal és a testnevelési szakbizottsággal, hogy azokat a kollégákat delegálják és képesítsék, akik a szakbizottságban és a kerületi rendezvényeken szerzett ismereteiket tovább tudják adni.

1. tanfolyam: gimnasztika és torna
Tematika:

a) Az iskolai sport szerepe az iskolai ifjúság állampolgári nevelésének elválaszthatatlan részét alkotó szocialista honvédelmi nevelésben.

b) A képző és nevelő munka tervezése és végrehajtása a gimnasztikában és a szertornában az új tantervek alapján (7. és 8. osztály, összefüggésben a 9. és 10. osztály követelményeivel)

2. tanfolyam: Kézilabda és röplabda
Tematika:
a) mint az 1. tanfolyamon.
b) A tantervben előírt kézilabda és röplabda technikája és vázlatos módszertana.

3. tanfolyam: Úszás
Tematika:
a) mint az 1. tanfolyamon.
b) Úszástanítás (vázlatos módszertan modern szempontok alapján, két úszásnemben).
c) Úszómentés (elsajátítás és ismétlés).

4. tanfolyam: Atlétika
Tematika:
a) mint az 1. tanfolyamon.
b) vázlatos módszertan modern szempontok szerint a középiskolában, ill. a felső tagoban tanítandó futás-, ugrás-, dobás- és lökésgyakorlatokban.
c) a résztvevők kívánságának megfelelően további gyakorlatok technikái (gátfutás, diszkoszvetés, gerelyhajítás).

IRODALOM:

1. Program für die Weiterbildung der im Fach Sport unterrichtenden Lehrer, herausgegeben vom Zentralinstitut für Weiterbildung der Lehrer, Erzieher- und Schulfunktionäre, Ludwigsfelde, im Auftrage des Ministeriums für Volksbildung. Körperziehung, 1967. 8/9. szám 454. old.
2. Uo. 454. old.
3. Uo. 454. old.
4. Uo. 454. old.
5. Uo. 454. old.
Ulbricht, W.: Die gesellschaftliche Entwicklung in der Deutschen Demokratischen Republik bis zur Vollendung des Sozialismus. Dietz Verlag, Berlin, 1967. 247. old.
7. Beschluss des Kollegiums des Ministeriums für Volksbildung zur weiteren Entwicklung des Sportunterrichts und des aussenunterrichtlichen Sports an den Ober- und Berufsschulen vom 14. 8. 1964.
8. Programm für die Weiterbildung... Körpererziehung, 1967. 8/9. szám 454. old.
9. Uo. 453. old.
10. Uo. 455. old.
11. Weiterbildungsprogramm in marxistischer Pädagogik und Psychologie 3. sz. melléklet a Pädagogik c. folyóirat 1966. évfolyamához.
12. Vö.: Weiterbildungsführer für Lehrer und Erzieher des Bezirkes Rostock ab Schuljahr 1966/67. Fachgebiet Sportunterricht. 95—96. o.
13. Vö.: *Lentzner, K:* Grundkurs Körpererziehung für Unterstufensportlehrer im Bezirk Rostock bewährte sich (Megjelenés előtt)
14. Weiterbildungsführer für Lehrer und Erzieher des Bezirkes Rostock ab Schuljahr 1966/67. 3. old.
15. *Lentzner, K:* Das gefragteste Thema der Weiterbildung im Bezirk Rostock — Staatsbürgerliche Erziehung. Körpererziehung, 1967. 5. szám 274—275. old.
16. Uo. 275. old.
17. *Ulbricht, W.:* Probleme des Perspektivplanes bis 1970. Dietz Verlag. Berlin, 1966. 88. old.
18. *Lentzner, K:* Das gefragteste Thema der Weiterbildung im Bezirk Rostock — Staatsbürgerliche Erziehung. Körpererziehung, 1967. 5. szám 275. old.
19. Uo. 275. old.
20. *Lentzner, K:* Fachkurs Körpererziehung — ein Höhepunkt der VII. Pädagogischen Woche der Universität Rostock. Körpererziehung, 1967. 6. szám. 333. old.
21. Uo. 333. old.
22. Uo. 333—334. old.
23. Uo. 334. old.
24. Programm der langfristigen systematischen Weiterbildung für das Schul- und Lehrjahr 1967/68. 39. old.
25. Vö.: Kursausschreibung des Bezirkskabinetts für Weiterbildung Rostock vom 18. 12. 1967.
26. Vö.: Plakat der Pädagogischen Wochen des Bezirkskabinetts für Weiterbildung der Lehrer und Erzieher Rostock vom 8. bis 27. 7. 1968.
27. Arbeitsplan der Abteilung Volksbildung des Kreises Bad Doberan I. 1. old.
28. Plan für die Weiterbildung der Lehrer im Fach Körpererziehung des Rates der Stadt Stralsund, Abteilung Volksbildung vom 10. 10. 67. 1—2. old.
29. *Lentzner, K:* Ein nachahmenswertes Beispiel. Körpererziehung 1968. 7. szám.
30. Auswertungsbericht der Parteigruppe Turnräte-Weiterbildungslehrgang des Bezirkes Rostock (in Verbindung mit einer Exkursion nach Oberwiesenthal, Bärnstein und Annaberg-Buchholz) vom 14.3. 1968. 1. old.
31. Uo. 6. old.
32. Programm der langfristigen systematischen Weiterbildung für das Schul- und Lehrjahr 1968/69, herausgegeben vom Bezirkskabinett für Weiterbildung der Lehrer und Erzieher Rostock.
33. *Honecker, M.:* Bericht des Ministers für Volksbildung, Margot Honecker, vor der Volkskammer der DDR. Deutsche Lehrerzeitung, Sonderausgabe, 15., Berlin, 11. 6. 68. 4. old.

Teljesítményértékelés a szituatív sportági elemzés alapján

DR. NAGY GYÖRGY

A tanulók értékelésével kapcsolatban az elmúlt két évtized folyamán igen sok tanulmány jelent meg hazánkban is. A rendkívül gazdag szakirodalomból két kísérletet említünk, mivel ezek bizonyos szempontból összefüggnek az általunk végzettekkel, s így amellett, hogy a megértést elősegítik, munkánk indítékának magyarázatát is megadják.

Lénárd (1947) tanulmányában *Storch* és *Elliott* 1912-ben végzett kísérletét elemzi. E két szerző az írásbeli dolgozatok osztályozásának megbízhatóságát vizsgálta. Több geometriai írásbeli dolgozatot küldtek meg egyszerre 116 tanárnak osztályozás végett, akik 0 ponttól 100 pontig értékelhették azokat oly módon, hogy 0 pont a legrosszabb, 100 pont pedig a legjobb osztályzatot jelentette. A kísérlet azzal az eredménnyel végződött, hogy ugyanannak a dolgozatnak az osztályozása 28—92 pontszám között ingadozott, tehát az írásbeli iskolai dolgozatok elbírálásának nagyfokú szubjektivitását igazolta.

Kiss Árpád (1961) tanulmányában Franciaországban végzett kísérleteket ír le. Ezek igen nagy eltéréseket mutattak az értékelés állandóságára vonatkozóan, mert ugyanaz a tanár 37 természettudományos dolgozat közül csak 7-re írt az előzővel megegyező osztályzatot, amikor 3 év múlva az egyszer értékelt dolgozatokat újra javíttatták vele; 30 esetben 1 ponttól 10 pontig terjedő különbségek voltak. Egy másik tanár 10 hónapi idő után 37 dolgozatból csak 6-ra írt a 10 hónap előttivel azonos jegyet, a többinél azonban az eltérés nem volt 4 pontnál nagyobb.

E két tanulmányban ismertetett kísérletek közösek abban, hogy az osztályozás szubjektív jellegét mutatták ki, de eltérőek is egyúttal, mert az egyik esetben ugyanazon teljesítménynek több tanár által történt elbírálásából vonhattuk le a szubjektivitás tényét, míg a másik esetben ugyanazok a tanárok — bizonyos idő elteltével — ismételten értékelték ugyanazt a teljesítményt, s a két értékelés közötti eltérésből állapíthattuk meg a szubjektív (a bírálókra visszavezethető) tényezők befolyását.

A tanárok a tanulók írásban rögzített teljesítményeit osztályozták. Minderre még a teljesítmény időpontjától eltelt 3 év után is lehetőségük nyílt, hiszen *a teljesítmény objektiválódott*, azaz az egyszer, bizonyos témakörből megírt dolgozat, mint a tanulók felkészültségének, pillanatnyi tudásszintjének bizonyítéka mindenkor ugyanúgy, ugyanabban a formában rendelkezésükre állt. Más a helyzet azonban a testnevelésben, illetve kísérletünk esetében, a kosárlabdázásban nyújtott teljesítmények elbírálásában. Elvben ugyan megvan annak a lehetősége, hogy a teljesítményt itt is rögzítsék — pl. filmre vegyék — s ezáltal mód nyíljék a dolgozatokhoz hasonló kísérletek végzésére. Az ilyen kísérlet — bár tagadhatatlanul érdekes lenne — mégis távol esnék az iskolai gyakorlattól. A filmezéshez hasonlítható azonban a tanár megfigyelése, aki *sok konkrét feladathelyzetben* — technikai-taktikai cselekvéselemek gyakorlása közben vagy mérkőzések alkalmával — *meghatározott szempontok alapján értékeli a tanulók teljesítményeit*. E tevékenysége folyamán részben az általa ideálisnak tartott cselekvésmintához, részben pedig egymáshoz viszonyítja tanulóinak teljesítményeit, s ezáltal kialakul benne egy-egy tanuló teljesítményének „általános" képe, illetve ennek alapján a teljesítmény értéke. *Vajon lehetséges-e* ilyen — főként az emlékezetre alapozott — *értéke-*

lésben a szubjektív tényezőket minimálisra csökkenteni és viszonylag objektíven értékelni, továbbá mennyiben segítik ehhez a tanárt *az előre megállapított és kellően részletezett értékelési szempontok?*

Lényegében ez volt kérdésfeltevésünk és ehhez végeztük el a következőkben ismertetendő kísérletet.

Az MTS Központi Sportiskolája kosárlabda-szakosztályának tanulóit értékelték az őket több vagy legalább már egy éve oktató tanárok.

Az értékelést végző tanárok*	Az értékelt tanulók életkora	neme	létszáma
Haris Ferenc	16—18 év	fiú	19 fő
Haris Ferencné	11—12 év	fiú	12 fő
Ránky Mátyás	11—13 év	fiú	20 fő
	14—15 év	fiú	18 fő
Bátor Vilmos	16—17 év	leány	27 fő
	13—15 év	leány	10 fő
	Összesen:		106 tanuló

Az értékelést két alkalommal — 1968. június 4-én, illetve 1968. szeptember 15-én — végezték. (Közbevetőleg kell megjegyeznünk, hogy a Központi Sportiskolában a nyári hónapokban is intenzív munka folyik, így az értékelést végző tanárok hetenként legalább három alkalommal tartottak sportfoglalkozást tanítványaiknak.) Mindkét esetben pusztán az emlékezeti benyomásaik alapján töltötték ki a tanulók értékelőlapját, s a második elbírálásuk alkalmából „+", illetve „—" jelet kellett tenniük azon tanulók neve mellé, akik megítélésük szerint fejlődtek, illetve visszaestek az első értékeléshez viszonyítva.

Az értékelőlapokat nem hasonlíthatták össze. Az első (június 4-i elbíráláskor adott pontszámokra nem emlékeztek, csupán az akkori időpontnak megfelelő tanulói teljesítmény általános jellemzőire s ilyen körülmények között kellett a második (szeptember 15-i) értékelés alkalmával *megjelölniük a lapokon a jobb, az azonos, illetve gyengébb teljesítmény tényét.* (Amennyiben azonosnak értékelték a teljesítményt, nem tettek jelet az értékelőlapra.) Mielőtt az értékelőlapot, illetve az azon szereplő értékelési szempontokat ismertetnénk, szükséges kitérnünk a készségek és képességek hazai gyakorlatban kialakult kapcsolatának tényére, amely bonyolult és kevéssé tisztázott. E kapcsolat lényegét a következőkben foglalhatjuk össze:

1. A sikeres teljesítmény — bármely sportágról legyen is szó — a készségek és képességek együttes hatásaként jön létre.
2. A képességek a készségek elsajátítása révén fejlődnek.
3. A készségek a képességek adekvát szintje nélkül nem alakulhatnak ki.

E három pontba foglalt összegezés egyrészt azt mutatja, hogy szakirodalmunk önálló lényegként értékeli a képességeket és a tanulás (gyakorlás) hatásaként kialakított sportági készségeket (technikát, taktikát), másrészt azonban e két tényező különbözőségét a szoros kölcsönhatás hangoztatásával igyekszik feloldani. E rövid tanulmány keretében nem bonyolódhatunk bele ebbe a problémába — bár a vele való foglalkozás egyáltalán nem lenne érdektelen! —, ezért csak azt emeljük ki belőle, ami logikus; *mindenféle képesség a sportági technika és taktika — azaz a készségek — végrehajtásában és ezen keresztül a teljesítményben manifesztálódik.* A gyorsaság, erő, kitartóképesség és az ügyesség — mint alapvető fizikai képességek — tehát a konkrét sportági készségekben mutatkozik meg. Ez a továbbiakban számunkra azt jelenti, hogy az ún. *szituatív elemzést* alkalmazva alapul vesszük, vajon a sportági versenyhelyzet, azaz a kosárlabda-mérkőzés, milyen készségeket követel meg a gyorsaság, erő, kitartóképesség és az ügyesség szempontjából? *Így lényegében a képességek szerint csoportosítjuk a versenyhelyzet domináns cselekvésmozzanatait* (a készsége-

* Szíves közreműködésükért ezúton is köszönetemet fejezem ki mind nekik, mind pedig a KSI igazgatójának, Kocsis Mihálynak, aki a kísérlet elvégzésére lehetőséget nyújtott.

ket), *s az ezekben mutatott teljesítményt értékeljük.*

A következőkben ismertetjük és indokoljuk is az értékelési szempontokat.

Gyorsaság

1. Labdakezelés (átadás, átvétel).

(A kosárlabdajáték gyorsasága megköveteli a versenyzőktől a gyors labdaátadásokat és átvételeket. Ennek megfelelően a technikai felkészültség abban az esetben vezethet eredményre, ha gyorsasággal párosul. A labda gyors mozgatását viszont csak úgy lehet elérni, ha erre a foglalkozásokon felkészítjük a tanulókat.)

2. Helyzetfelismerés és helyzetkihasználás.

(A gyors labdatovábbítások által szerzett előnyt akkor képes a csapat pontokra változtatni, ha a kínálkozó helyzetek felismerésének gyorsasága is arányban áll ezzel. A játéknak éppen ez a mozzanata vetette fel a szakirodalomban a játékintelligencia kérdését, illetve alakította ki a — sokszor sablonosan egyhangú — rendszerjátékot, amelyben az ilyen értelmű gyorsaság fokozását a labda továbbításának és a játékosok mozgásirányának előre történő meghatározásától várták).

3. Cselezés.

(Kedvező játékhelyzetet cselezés nélkül nem lehet teremteni. Az ellenfél megtévesztésére irányuló törekvés sikerének viszont a gyorsaság az alapja.)

4. Az ellenfél szándékának felismerése, és az arra való reagálás.

(Komplex feladat, amely természetszerűleg feltételezi a játék biztos ismeretét. Részben összefügg a 2. és 3. pontban foglaltakkal, de a kérdést inkább a védekezés szempontjából veti fel.)

Erő

5. A függőleges emelkedés mértéke.

(Az eredményes játékhoz szükséges cselekvésmozzanatok legtöbbje a levegőben, felugrás közben játszódik le, pl. a tábláról lepattanó labdák megszerzése stb.)

6. A test-test elleni küzdelemben.

(Minden test-test ellen folyó küzdőjátékban lényeges szempont, hogy a szabályok adta lehetőségeken belül a játékos az erejét jól ki tudja használni. A súlyosabb testtömeg még nem minden, ennek erővel kell párosulnia ahhoz, hogy valóban eredményt hozó is legyen.)

7. Az átadásokban és kosárra dobásokban megmutatkozó optimális erőfelhasználás.

(Speciális, sportági szempontú felhasználásról lévén szó, nem értékelhetjük az erőt úgy, hogy csupán a minél nagyobb erőt vesszük figyelembe. Amikor viszont az erőfelhasználást említjük, óhatatlanul az ügyesség szerepével azonosítjuk — vethetné ellen bárki. Felfogásunk szerint azonban az erő optimális felhasználása inkább ide tartozik, mert — mint az majd a továbbiakból kitűnik — a jelenleg igen tág értelemben megfogalmazott ügyességet mi a mozgástanulási képességgel vesszük azonosnak.)

8. Az indulásoknál és irányváltoztatásoknál a „robbanékonyság"-ban mutatkozó erő.

(Ismét egy általánosan használt, de kevéssé tisztázott fogalmat alkalmazunk, amikor a robbanékonyságot említjük. Lényegét tekintve, az energiának igen rövid idő alatti összpontosítását jelenti, meghatározott feladatvégzés érdekében. Persze ezzel nem mondtunk sokat, mert választ még nem adtunk arra, hogy a szervezetben milyen mechanizmusok révén történik ez. Jelen pillanatban azonban megelégszünk ennyivel is.)

Kitartóképesség

9. A megközelítően egyenletes, gyors tempójú küzdelemben.

10. A változó ritmusú, gyors küzdelemben.

(Mindkét pont alatt megfogalmazottak a mérkőzés tempójának jellegére utalnak, látszólag figyelmen kívül hagyva annak intenzitását. Felfogásunk szerint azonban

éppen a tempó — ritmus — fluktuálása veszi igénybe leginkább a szervezet kitartóképességét. A kosárlabdázás — még iskolai csapatok esetében is — gyors, intenzív erőfelhasználást igénylő játék. A megközelítően egyenletes, gyors tempó is eléggé nagy terhet ró a kitartóképességre, de ezen az alapgyorsaságon túli, időnkénti fokozások, amelyek nem csupán a saját, hanem az ellenfél kényszerítő kezdeményezésének hatására is bekövetkeznek, még inkább igénylik az ilyen értelemben vett kitartóképességet.)

11. A mérkőzés részhajráiban, illetve véghajrájában (előny megszerzése és fokozása vagy a hátrány ledolgozása)
12. Érzelmei mennyiben vannak kihatással kitartóképességére?

(A 11. és 12. pont összefügg egymással, amennyiben a pozitív érzelmektől motivált küzdőképességet igényli. Nyilvánvalóan más a helyzet akkor, amikor egy megszerzett előny fokozásáért küzd a játékos, mert ilyen esetben általában könnyebb lelkesednie, mint a hátrány ledolgozásakor, amikor az óhatatlanul fellépő csüggedésén is erőt kell vennie. A kitartóképesség 11. pont alatt megfogalmazott értékelésébe tehát — felfogásunk szerint — mindkét esetet bele kell számítanunk. Az érzelmek és a kitartóképesség összefüggésének 12. pont alatti értékelése a mérkőzés teljes időtartamára vonatkozik.)

Mozgástanulási képesség (= ügyesség)

13. A látott és hallott mozgáselemek (cselekvési elemek) megértése és elsajátítása.
14. Mozgáshibáinak érzékelése és kijavítása.
15. A megtanult (begyakorolt) cselekvési elemek megőrzése és felidézése.
16. Egy megtanult cselekvés azonos vagy hasonló elemeit hogyan képes átvinni az új cselekvéselem megtanulására.

(E pontokhoz csupán annyi hozzáfűzni valónk van, hogy mi is vitathatónak tartjuk a mozgástanulási képesség és az ügyesség ekvivalenciáját. Az viszont vitathatatlan, hogy az ügyesnek ismert tanuló könnyebben és gyorsabban sajátítja el a mozgásos cselekvést, így összefüggés van a két tényező között. Közbevetőleg kell megjegyeznünk, hogy pl. az angol nyelvű szakirodalomban is a *motor skill* kifejezést motoros készségként és nem ügyességként alkalmazzák. Az ügyesség sokkal inkább személyiségjegy, semmint képességmegjelölés. Az iskola feladata a felkészítés, a tanítás (oktatás-nevelés), nem pedig a már kiforrott játékosok versenyeztetése, ezért jogosnak tűnik az elméletileg jórészt tisztázatlan, ám a gyakorlatban sokszor tapasztalható „ügyességnek" ez az önkényes értelmezése.)

E szempontok alapján állítottuk össze az értékelőlapot:

(Az értékelőlapot lásd a 15. oldalon.)

Az értékelőlap segítségével történő elbírálás a qualitatív jellemzőket quantitative adja meg, amennyiben minden egyes készségben megnyilvánuló teljesítményt 5 ponttól (igen jó) 1 pontig (rossz) terjedő skálán fejez ki. (Ahol más megjelölést használtunk, ott a pontszám értelemszerűen alkalmazandó.) Az összteljesítmény tehát 80 ponttól 16 pont értékig terjedhet, s a magasabb összpontszám egyúttal a jobb teljesítményt is jelenti.

Az értékelés eredménye:

A tanárok
fejlődést állapítottak meg
43 tanulónál
a teljesítmény értékét azonosnak ítélték
49 tanulónál
teljesítménycsökkenést tapasztaltak
14 tanulónál

Mielőtt az ismertetett eredményekkel kapcsolatos következtetéseinket levonnánk, jogosultnak látszik megkockáztatnunk egy kérdést. *Vajon akkor is ilyen eredményt kaptunk volna* — nem a teljesítménykülönbségeket, hanem csak egy értékelés alapján a tanulók teljesítményeit illetően —, *ha*

ÉRTÉKELŐLAP

Név: ..... Sportág: kosárlabdázás

Gyorsaság

1. Labdakezelés (átadás-átvétel)
   igen jó jó megfelelő fogyatékos rossz
2. Helyzetfelismerés és helyzetkihasználás
   igen jó jó megfelelő fogyatékos rossz
3. Cselezés
   igen jó jó megfelelő fogyatékos rossz
4. Az ellenfél szándékának felismerése és az arra való reagálás
   igen jó jó megfelelő fogyatékos rossz

Erő

5. A függőleges emelkedés mértéke
   igen jó jó megfelelő fogyatékos rossz
6. A test-test elleni küzdelemben
   igen jó jó megfelelő fogyatékos rossz
7. Az átadásokban és kosárra dobásokban megmutatkozó optimális erőfelhasználás
   igen jó jó megfelelő fogyatékos rossz
8. Az indulásoknál és irányváltoztatásoknál a „robbanékonyságban" mutatkozó erő
   igen jó jó megfelelő fogyatékos rossz

Kitartóképesség

9. A megközelítően egyenletes, gyors tempójú küzdelemben
   igen jó jó megfelelő fogyatékos rossz
10. A változó ritmusú, gyors küzdelemben
   igen jó jó megfelelő fogyatékos rossz
11. A mérkőzés részhajráiban, ill. véghajrájában (előny megszerzése és fokozása vagy a hátrány ledolgozása)
   igen jó jó megfelelő fogyatékos rossz
12. Érzelmei mennyiben befolyásolják küzdőképességét
   jelentősen segítik változóan inkább kifejezetten
   segítik segítik gátolják gátolják

Mozgástanulási képesség (= ügyesség)

13. A látott és hallott cselekvéselemek megértése és elsajátítása
   igen jó jó megfelelő fogyatékos rossz
14. Mozgáshibáinak érzékelése és kijavítása
   igen jó jó megfelelő fogyatékos rossz
15. A megtanult (begyakorolt) cselekvéselemek megőrzése és felidézése
   igen jó jó megfelelő fogyatékos rossz
16. Egy megtanult cselekvés azonos vagy hasonló elemeit hogyan képes átvinni új cselekvéselem megtanulására (transzfer)
   igen jól jól megfelelően fogyatékosan rosszul

(A megfelelő fokozat mindenütt aláhúzandó)

Budapest, 1968..... hó..... n

(a véleményező tanár aláírása)

1. *A fejlődést elért 43 tanuló pontszáma:*

E:30 tanulónál	(70%)
A: 4 tanulónál	(9%)
T: 9 tanulónál	(21%)

2. *Az azonos teljesítményű 49 tanuló pontszáma:*

E: 1 tanulónál	(2%)
T:34 tanulónál	(70%)
14 tanulónál	(28%)

3. *A csökkent teljesítményű 14 tanuló pontszáma:*

E:11 tanulónál	(80%)
A: 1 tanulónál	(6%)
T: 2 tanulónál	(14%)

(A rövidítések magyarázata:

E = A pontérték alapján az értékelés az előzetes megállapítással egyezik, tehát a második értékelés alkalmával magasabb a pontszám, illetve teljesítménycsökkenés esetében alacsonyabb.

A = A pontérték alapján az értékelés az előzetes megállapítással azonos.

T = A pontérték alapján az értékelés az előzetes megállapítással nem egyezik, tehát a második értékelés alkalmával adott pontszám alacsonyabb, illetve teljesítménycsökkenés esetében magasabb.)

ezeket a teljesítményeket a szokásos mozgástesztek segítségével állapítjuk meg?

Elvégeztük a mozgástesztekkel való mérést is. A gyorsaságot a 60 méteres futás, az erőt az érintőugrás *(Sargent teszt)*, a kitartóképességet a kitartási próba *(Deniusuk, L.)* és az ügyességet egy akadálypálya *(Deniusuk, L.)* segítségével mértük le az ifjúsági korú fiú — (Haris Ferenc tanár csoportja) és leány- (Bátor Vilmos tanár csoportja) tanulóknál, az első pontértékelést megelőzően, 1968 áprilisában. A feltételek mindkét csoportnál azonosak voltak.

Az összehasonlítást a pontszámokkal történő értékelés adatai és a mozgástesztek eredményei között úgy oldottuk meg, hogy korrelációkat számítottunk. (Pearson-féle korreláció) Azt néztük; vajon a pontozással értékelt, és a négy alapképesség szerint csoportosított készségek közötti korreláció valószínűségi szintje ugyanúgy megtalálható-e a mozgástesztekkel mért képességek összefüggéseiben is.

A pontszámok eltérése

+1 ponttól +18 pontig

∅

−1 ponttól −5 pontig

A pontszámok eltérése

∅

(1 ponttól 5 pontig − vagy − irányban

(6 ponttól 12 pontig + vagy − irányban

A pontszámok eltérése

−1 ponttól −15 pontig

∅

+2 illetve +4 ponttal

Az eredményeket a túloldali táblázat szemlélteti.

Amint a táblázat is mutatja, a fiúk csoportjában 19 tanuló közül csak 7, míg a lányok csoportjában 27 tanuló közül csak 11 vett részt a mozgástesztekkel történt vizsgálatokon.

A Fischer — Yates táblázat azonban a létszám arányában adja meg a korreláció valószínűségi szintjét. Ezért vált lehetővé, hogy az összefüggések valószínűségi szintjein az összehasonlítást elvégezhessük a pontozásos értékelés és a mozgástesztekkel mért eredmények között.

Pontozásos értékeléssel csak a fiúk csoportjában mutatható ki négy esetben összefüggés, amelyek közül a gyorsaság-erő, a gyorsaság-ügyesség kapcsolata erősen szignifikáns (0,01-es valószínűségi szinten), és a kitartó képesség-ügyesség kapcsolata is az elfogadott határokon belüli összefüggést mutat (0,05-ös valószínűségi szinten). Ugyanakkor a mozgástesztekkel végzett vizsgálat éppen ott jelez — bár csak 0,1-es valószínűségi szinten — kapcsolatot az érintőugrás és a kitartási próba között, ahol a pontozás (erő-kitartó képesség) a valószínűségi határon aluli értéket ad. A lányok csoportjában viszont sem a pontozással sem pedig a mozgástesztekkel végzett értékelési eredmények között nem találunk összefüggést.

Ifjúsági fiúk,

Pontértékelés alapján (19 fő)	Korr. koeff.	Valószínűségi szint
Gyorsaság—Erő	0,55	0,01
Gyorsaság—Kit. kép.	0,13	—
Gyorsaság—Ügyesség	0,53	0,01
Erő—Kitar. kép.	0,21	—
Erő—Ügyesség	0,35	0,1
Kitart. kép.—Ügyesség	0,047	0,05

Mozgástesztek alapján (7 fő)	Korr. koeff.	Valószínűségi szint
60 m — Érintőugrás	0,33	—
60 m — Kitart. próba	0,49	—
60 m — Akadálypálya	0,51	—
Érintőugrás—Kit. próba	0,60	0,1
Érintőugr.—Akadályp.	—0,02	—
Kit. próba—Akadályp.	—0,19	—

Ifjúsági leányok

Pontértékelés alapján (27 fő)	Korr. koeff.	Valószínűségi szint
Gyorsaság—Erő	0,16	—
Gyorsaság—Kit. kép.	0,14	—
Gyorsaság—Ügyesség	0,01	—
Erő—Kit. képesség	0,21	—
Erő—Ügyesség	0,05	—
Kit. kép.—Ügyesség	0,06	—

Mozgástesztek alapján (11 fő)	Korr. koeff.	Valószínűségi szint
60 m — Érintőugr.	0,09	—
60 m — Kit. próba	0,23	—
60 m — Akadálypróba	0,04	—
Érintőugr.—Kit. próba	0,07	—
Érintőugr.—Akadálypróba	0,15	—
Kit. próba—Akadálypróba	0,04	—

Jelen eredmények alapján nem állíthatjuk, hogy a komplex pontozás alapján nyert értékek megbízhatóbbak, mint a mozgástesztekkel kapott eredmények és ugyanezt fordított viszonylatban is elmondhatjuk. Egy problémát mindenesetre felvet a vizsgálat; *vajon lehet-e a kosárlabdázásban a sokirányú képzettségen, bonyolult készség-kapcsolatokon alapuló teljesítményt egyszerű mozgástesztekkel lemérni?* A választ e kérdésünkre csak egy részletes, minden lényeges szempontra kiterjedő vizsgálatsorozat adhatja meg.

Következtetések

1. A testnevelés tartalmát képező olyan sportágakban, amelyekben főként qualitatív értékelés lehetséges — pl. kosárlabdázás —, *a teljesítmény elbírálásának objektivitása nem kizárt.* E megállapításunkat az emlékezeti benyomásokon alapuló értékelési kísérletünk nagy valószínűséggel igazolja. A két értékelés közötti lehetséges eltérés toleranciája 64 pont (80—16). Amennyiben ezt az értéket 100%-nak vesszük, úgy a fejlődést és teljesítménycsökkenést mutató tanulók (összesen 57 fő) elbírálásában a 11 (9+2) nem egyező ítélet maximális (5 pontos) eltérése 8%-os. Az azonosnak vélt teljesítmények esetében a nem egyező ítéletek 70%-a is csupán 8%-os eltérést mutat, míg az ítéletek további 28%-ának maximális eltérése 19%.

Mindez véleményünk szerint azon a tűrési határon belül van, amely igazolhatja a „szubjektív" elbírálás objektivitásának tényét, amennyiben az viszonylag jól körülhatárolt szempontok szerint történik.

2. A szituatív sportági elemzés által megállapított és 16 pontba foglalt *értékelő lap támpontot adott az értékelést végző tanároknak.* Ez azonban csak abban az esetben hatékony segítség, ha a tanár

a) jól ismeri a sportágat,

b) oktatási és nevelési céljait pontosan meg tudja fogalmazni, ill. ezek iskolai vonatkozásban tantervi követelmények formájában rendelkezésére állnak,

c) e célokhoz, továbbá egymáshoz helyesen viszonyítja tanulóinak teljesítményeit,

d) és végül, ha jó megfigyelő és megfigyeléseit tartósan és jól képes emlékezetében rögzíteni.

3. Az értékelési kísérlet adatai összefüggést mutatnak azzal az ismert és a pszichológia által feltárt ténnyel, hogy *az extrém variánsok — jelen esetben a fejlődés vagy visszaesés — megítélése könnyebb, mint az azonosságé.* Minél nagyobb ez az eltérés, annál valószínűbb az ítélet helyessége. A fejlődés vagy visszaesés hiánya következtében megállapított azonosság (plátó) azonban *nem jelent identitást* olyan értelemben, hogy akár fejlődés, akár visszaesés ne következett volna be ezen tanulóknál. Egyesek pl. a gyorsaságot igénylő készségekben fejlődtek, ugyanakkor pl. kitartóképességükben visszaesés következett be, és így tovább. Az értékelést végző tanárok azonban az *összbenyomás* alapján vélték azonosnak a teljesítményt, azaz *ítéletükben az egyes értékelési pontokban fennálló esetleges visszaesés és fejlődés végeredményben kiegyenlítődött,* és így állapították meg az azonosságot a június 4-i és szeptember 15-i teljesítmény között. Ez jóval nehezebb és egyben bonyolultabb, több műveletet igénylő feladat, mint az egyértelmű fejlődés vagy visszaesés tényének megállapítása.

4. *A készségek és képességek kapcsolatának a korrelációk valószínűségi szintjein végzett összehasonlítása eredménytelennek bizonyult.* Feltételezésünk ugyanis — pusztán logikai alapon — az volt, hogy amennyiben a készségekben fejeződnek ki a képességek, úgy az alapvetőnek mondott, diffúz jellegű képességeknek is meghatározó szerepük van a teljesítményben. Továbbá, ha a pontozással megállapított s az alapvetőnek nevezett képességek szerint csoportosított készségek között összefüggés áll fenn, akkor ennek az összefüggésnek meg kell lennie abban az esetben is, ha a „hagyományos" és csupán a képességet mérő mozgásteszttekkel nyert eredmények összefüggéseit nézzük, hiszen a szakirodalom feltételezése szerint a képességek adekvát szintje nélkül nem alakulhat ki a készség.

Mint a közölt adatokból is kitűnt, e feltételezést nem tudtuk igazolni. Lehetséges okai a következők:

a) A mérési módszerek különbsége és a létszámbeli eltérés.

b) A készségek komplex volta.

c) A készség és képesség kapcsolatának jelen megfogalmazás szerinti tarthatatlansága.

d) Annak az állításnak a tarthatatlansága, hogy bármely mozgásteszttel *pusztán képességet* lehessen mérni.

FORRÁSMUNKÁK

1. *Deniusuk, L.* (1963): Megjegyzések a fizikai ügyességet mérő tesztek használatáról. (Wychowanie Fizyczne i Higiena Szkolna 2. és 3. szám.) A TTKI fordítása)
2. *Dassel, H.:* (1961): Iskolai testnevelés és teljesítmény (TTKI külföldi szakirodalmi tájékoztatója, 5. sz. 20. old.)
3. *dr. Kiss Árpád* (1961): Docimológia, osztályozás, mérés. (Pszichológiai Tanulmányok III. kötet, 253—266. old.) (Akadémiai Kiadó, Budapest)
4. *dr. Lénárd Ferenc* (1947): Az osztályozás lélektana. (Magyar Pedagógia, Budapest)
5. *Mesterné Boda Fiore dr. — Mezeiné Erdélyi Éva* (1959): Követelmény, jutalom, büntetés. (Akadémiai Kiadó, Budapest, 326. old)
6. *dr. Rókusfalvy Pál* (1965): Munkakövetelmény, pályakövetelmény, pályaalkalmasság (Pszichológiai Tanulmányok VIII. kötet, 371—391. old.)
7. *dr. Rókusfalvy Pál* (1968): Kérdőívek alkalmazása a munkamagatartás és a személyiségvonások értékelésére. (Pszichológiai Tanulmányok XI. kötet, 357—376. old.)
8. *Sós István* (1961): Az osztályozás kérdése. (Sport és Tudomány 5. sz.)
9. *Hajtman Béla* (1968): Bevezetés a matematikai statisztikába. (Akadémiai Kiadó, Budapest, 491. old. — melléklet)

Az iskolai testnevelés hatása a tanulók testneveléssel és sporttal kapcsolatos szemléletére

DR. BAKONYI FERENC

Célkitűzés

A most következő tanulmánysorozatban annak a 4 éves longitudinális vizsgálatnak az eredményeiről számolunk be, amelyet a Testnevelési Tudományos Kutató Intézet Iskolai Testnevelési Osztálya 110 kísérleti- és 100 kontrollosztályon végzett. Ennek nemcsak az volt a célja, hogy azt állapítsuk meg, milyen hatása van a különféle sportágaknak a tanulók fejlődésére, fizikai képességeire és lelki alkatának alakulására, hanem azt is *megvizsgáltuk, hogy egyes sportágak miképpen formálják az iskolai tanulóknak a testneveléssel és sporttal kapcsolatos állásfoglalását, szemléletét.* Az iskolai testnevelésnek ugyanis az egészség-, és a fizikai képességek szintjének emelése mellett még az is elsőrendű célja, hogy a tanulók testneveléssel és sporttal kapcsolatos szemléletét kedvezően befolyásolja. Nem elégedhetünk meg tehát azzal, hogy a tanulók csupán a testnevelési órákon és amíg iskolába járnak, foglalkozzanak a testneveléssel és sporttal, hanem azt kell elérni, hogy az órán kívül és az iskola elhagyása után is sportoljanak. Ehhez pedig megfelelő beállítottság, szemlélet szükséges. A jelen tanulmány ennek vizsgálatával foglalkozik.

Módszer

Kísérleti személyekül azok az általános, illetőleg középiskolai tanulók szolgáltak, akik 4 éven keresztül részt vettek akár mint kísérleti, akár mint kontrollosztályba járók a különböző sportágak hatását viszgáló kutatásban. Az adatokat a 4. év végén vettük fel. A kísérleti személyeknek egy 22 kérdésből álló kérdőívet kellett kitölteniük.

A kérdések, amelyeket a tanulóknak feltettünk, 3 csoportra oszthatók. Az első általánosságban kívánt tájékozódni a testneveléssel és sporttal kapcsolatos véleményükről, a második a kialakult vélemény érzelmi indító okait vizsgálja, a harmadik pedig az iskolai tanóra tartalmi problémáit érinti.

A kérdések megszerkesztésénél elsősorban nem a most ismetetett hármas beosztás vezetett, hanem az a szempont, hogy az általános iskolai tanulók szemléletéről is, lehetőleg kevés kérdés segítségével, általánosságban tájékozódjunk. A feldolgozásnál azonban — a jobb áttekinthetőség és véleményformálás miatt — helyesebbnek látszott a válaszokat a fenti csoportosításban tárgyalni. A feltett kérdések a következők voltak:

a) *A testnevelésről és sportról alkotott általános vélemény*

A tanulók testneveléssel és sporttal kapcsolatos általános állásfoglalását a következő kérdések alapján kívántuk megállapítani:

1. Véleménye az iskolai testnevelésről és sportról.
2. Érzése szerint a 4 év alatt végzett testnevelés mennyiben járult hozzá szervezetének erősítéséhez, egészségének fenntartásához.
3. Ha ismét el kellene végezni mindazt testnevelésből, amit 4 évig végzett, szívesen megismételné-e?
4. Rangsorban sorolja fel azt a 3 tárgyat, amelyet az iskolában legjobban szeret.
5. Véleménye szerint heti hány testnevelési órának kellene lenni az iskolában?
6. Kívánna-e testnevelésből érettségit tenni?
7. Az iskola elvégzése után szándékozik-e segítséget nyújtani valamely sportág népszerűsítéséhez, bekapcsolódik-e a sportmozgalomba; s ha igen, milyen formában?

8. Szándékozik-e sportolni az iskola elhagyása után is, ha igen, melyik sportágat?

b) *A vélemény érzelmi gyökerei:*

1. Milyen örömet okozott a testnevelés?
2. Mi volt kellemetlen a testnevelésben?
3. Testnevelési órán volt-e gyakran sikerélményben része?

c) *A testnevelési óra tartalmi problémáit érintő kérdések:*

1. Véleménye szerint melyik a jobb testnevelési óra? (Itt felsoroltuk a választlehetőségeket.)
2. A testnevelési órának mely részét szereti legjobban?
3. A testnevelési órának mely részét szereti legkevésbé?
4. Mikkel egészítette volna még ki a testnevelési órát?
5. Melyik óratípust szereti jobban: a nehezebb fizikai megterheléssel járót, vagy a technikai jellegű órát?
6. Véleménye szerint mikor legyen a testnevelési óra?

A válaszokat kódszámokkal láttuk el, s a bekódolt adatfelvevő lapokat elektronikus számítógépen dolgoztuk fel. Az adatokat iskolatípusonként (általános középiskolás), nemenként (leány – fiú), és testnevelési fajtánkint (atlétika, torna, kosárlabda, kézilabda, röplabda, labdarúgás, komplex) bontottuk fel. Belőlük kontingencia-táblázatokat készítettünk, s ezekre vonatkozóan χ^2-próbát számítottunk.

Az alábbiakban kérdésenkint megvizsgáljuk a kapott válaszokat.

a) *A testnevelésről és sportról alkotott általános vélemény*

1. *Vélemény az iskolai testnevelésről és sportról.*

E kérdésre vonatkozóan a tanulók szabadon leírhatták véleményüket. Mi a véleményeket végül 3 csoportba osztottuk:

1. nagyon jó vélemény,
2. jó vélemény,
3. rossz vélemény.

Ezek alapján az alábbi kontingenciatáblázatokat, s a velük kapcsolatban elvégzett χ^2-próbaeredményeket kaptuk:

ÁLTALÁNOS ISKOLÁS LÁNYOK:
(%-ban)

	Kontroll	Atlétika	Torna	Kézilabda	Röplabda	Összes
nagyon jó	31,31	32,87	37,34	42,86	75,00	37,51
jó	66,67	58,80	50,63	55,10	16,67	56,27
rossz	2,02	8,33	12,03	2,04	8,33	6,20

$\chi^2 = 55{,}803$ Igen erősen szignifikáns

Amint látjuk az általános iskolás lányok 93,8%-ának kedvező, s csupán 6,2%-ának van rossz véleménye a 4 év alatt végzett iskolai testnevelésről és sportról. A különböző sportágak hatását vizsgálva azt látjuk, hogy a labdajátékos kísérleti osztályok tanulói (kézilabda, röplabda), általában kedvezőbben vélekednek az iskolai testnevelésről, mint az egyéni sportágakkal foglalkozó tanulók (atlétika, torna). Legtöbb kedvezőtlen véleménnyel (12,03%) a tornakísérleti osztály tanulói között találkozunk. A komplex (hagyományos) testneveléssel foglalkozó tanulók között van a legkevesebb olyan tanuló, aki nagyon jó véleménnyel van a testnevelésről, tehát bár ez a testnevelési fajta általában jó fogadtatásra talált az általános iskolás lányoknál, a legkisebb százalékban ébresztett komoly vonzalmat a testnevelés és sport iránt (31,31%.)

Általánosságban véve a középiskolás lányoknak is jó a véleménye az iskolai testnevelésről és sportról, de már mégsem annyira kedvező, mint az általános iskolás

KÖZÉPISKOLÁS LÁNYOK:
(%-ban)

	Kontroll	Atlétika	Torna	Kosárlabda	Kézilabda	Röplabda	Összes
nagyon jó	27,30	67,94	36,73	62,10	48,44	50,00	42,82
jó	63,27	29,01	44,90	33,87	43,75	37,04	48,66
rossz	9,44	3,05	18,37	4,03	7,81	12,96	8,80

$\chi^2 = 109{,}317$ Igen erősen szignifikáns

lányoké. Az utóbbiaknál csak 6,2% volt rossz véleménnyel, a középiskolásoknál már 8,8%-ban találtunk rossz véleményt.

A sportágak összehasonlításából kitűnik, hogy a labdajátékok kedvező hatása itt nem teljesen egyöntetű, mert a röplabdakísérleti osztály tanulói között elég nagy számban (12,96%) találhatók olyan tanulók, akik kedvezőtlenül vélekednek az iskolai testnevelésről és sportról. E téren őket csak a tornakísérleti osztály tanulói múlják felül (18,37%). Az általános iskolás lányok eredményeinek vizsgálata után meglepő, hogy a középiskolás lányoknál az atlétikával foglalkozók véleménye a legjobb. Náluk található ugyanis a legtöbb igen kedvező (67,94%) és a legkevesebb rossz vélemény (3,05%). Miként az általános iskolás lányoknál, úgy a középiskolásoknál is a tornakísérleti osztályok tanulói közül vélekednek legtöbben kedvezőtlenül a testnevelésről és sportról (18,37%). A komplex testneveléssel foglalkozó tanulóknál itt is kb. az a helyzet, mint az általános iskolásoknál volt: legkevesebben vannak olyanok, akik nagyon jó véleménnyel vannak a testnevelésről (27,30%), viszont rossz véleménnyel sincsenek nagyon sokan, 9,44%, ami a sportágak között kb. a középső helyet foglalja el.

ÁLTALÁNOS ISKOLÁS FIÚK:
(%-ban)

	Kontroll	Atlétika	Torna	Kosárlabda	Kézilabda	Röplabda	Összes
nagyon jó	35,47	23,40	35,00	35,00	35,84	49,51	34,52
jó	60,75	61,17	56,00	37,50	46,82	40,78	54,08
rossz	3,77	15,43	9,00	27,50	17,34	9,71	11,39

$\chi^2 = 56{,}119$ Igen erősen szignifikáns

Az általános iskolás fiúk véleménye kedvezőtlenebb az iskolai testnevelésről és sportról, mint az általános iskolás lányoké. Míg az utóbbiaknál csupán 6,2%-nak volt rossz véleménye, addig itt 11,39% vélekedik kedvezőtlenül. A sportágak hatásának összehasonlításából kapott eredmények sem egyeznek a lányokéval. Ott ugyanis azt találtuk, hogy a labdajátékokkal foglalkozók véleménye kedvezőbb, mint az egyéni sportágakat űzőké; itt viszont éppen fordított a helyzet. Legtöbb rossz véleménnyel a kosárlabda (27,50%) és a kézilabdakísérleti osztályok (17,34%) tanulói között találkozunk. Legkedvezőbb az eredmény a komplex osztályok tanulóinál: csak 3,74%-uk vélekedik kedvezőtlenül az iskolai testnevelésről és sportról.

A középiskolás fiúk közül vélekednek legtöbben kedvezőtlenül (21,37%) az iskolai testnevelésről és sportról. Itt már határozottan leszögezhető az a meglepő eredmény, hogy a labdajátékos kísérleti osztályok tanulói közül vélekednek legtöbben kedvezőt-

KÖZÉPISKOLÁS FIÚK:
(%-ban)

	Kontroll	Atlétika	Torna	Kosárlabda	Kézilabda	Röplabda	Labdarúgás	Összes
nagyon jó	19,18	52,12	42,86	31,85	0,00	0,00	10,96	25,54
jó	64,99	36,36	28,57	53,50	34,62	17,39	36,99	52,08
rossz	15,83	11,52	28,57	14,65	65,38	82,61	52,05	21,37

$\chi^2 = 221{,}126$ Igen erősen szignifikáns

lenül. Mind az egyéni sportágak, mind a komplex testnevelés sokkal jobb képet mutat. A középiskolás lányokhoz hasonlóan a középiskolás fiúknál is az atlétikai kísérleti osztályok tanulóinak véleménye a legkedvezőbb.

Összesítés:

1. A lányok kedvezőbben vélekednek az iskolai testnevelésről és sportról, mint a fiúk.
2. Az általános iskolások jobb véleménnyel vannak, mint a középiskolások.
3. Lányoknál a labdajátékos kísérleti osztályok tanulói, fiúknál az egyéni sportágakkal foglalkozó tanulók vannak jobb véleménnyel.
4. A korral előrehaladva a testnevelés és sportról alkotott vélemény mindkét nemnél romlik.

2. *Érzése szerint a 4 év alatt végzett testnevelés mennyiben járult hozzá szervezetének erősítéséhez, egészsége fenntartásához?*

Erre a kérdésre a tanulók a következő négy fajta válasz közül választhattak:

nagymértékben
közepesen
kismértékben
egyáltalán nem

Nemenkint és iskolatípusonkint az alábbi eredményeket kaptuk:

ÁLTALÁNOS ISKOLÁS LÁNYOK:
(%-ban)

	Kontroll	Atlétika	Torna	Kézilabda	Röplabda	Összes
nagymértékben	38,31	56,17	66,46	70,75	54,17	56,01
közepesen	51,74	36,60	26,71	21,77	45,83	36,44
kismértékben	8,46	5,11	6,83	6,12	0,00	6,26
egyáltalán nem	1,49	2,13	0,00	1,36	0,00	1,27

$\chi^2 = 58{,}931$ Igen erősen szignifikáns

Az általános iskolás lányok elég kedvezően nyilatkoznak a testnevelés szervezetre gyakorolt hatásáról. Csupán 7,53%-uk van azon a véleményen, hogy a 4 éves iskolai testnevelés csak kismértékben vagy egyáltalán nem járult hozzá szervezetének erősítéséhez és egészségének fenntartásához. Külön örvendetes jelenség, hogy a tanulók 56,01%-a úgy vélekedett, hogy az iskolai testnevelés nagymértékben elősegítette a szervezet erősítését és egészségi szintjének emelését.

A különböző sportágak hatásának összehasonlításából azt állapíthatjuk meg, hogy a labdajátékos kísérleti osztályok tanulói kedvezőbben foglalnak állást a testnevelésnek

KÖZÉPISKOLÁS LÁNYOK:
(%-ban)

	Kontroll	Atlétika	Torna	Kosárlabda	Kézilabda	Röplabda	Összes
nagymértékben	21,53	55,88	42,86	37,01	46,97	35,09	33,99
közepesen	53,59	36,03	41,09	58,27	51,52	47,37	49,72
kismértékben	18,90	6,62	9,52	3,94	1,52	14,04	14,32
egyáltalán nem	5,98	1,47	5,71	0,79	0,00	3,51	3,96

$\chi^2 = 99{,}668$ Igen erősen szignifikáns

a szervezetre gyakorolt hatását illetően, mint az egyéni sportágakkal foglalkozó tanulók.

A középiskolás lányok véleménye már nem olyan jó, mint az általános iskolás lányoké. 16,28%-uk vélekedik úgy, hogy az iskolai tetsnevelés csak kismértékben vagy egyáltalában nem járult hozzá szervezetének erősítéséhez és egészségének fenntartásához. Az általános iskolás lányokhoz hasonlóan a középiskolás lányoknál is a labdajátékos kísérleti osztályok tanulói vélekednek kedvezőbben a testnevelésnek a szervezetre gyakorolt hatását illetően.

ÁLTALÁNOS ISKOLÁS FIÚK:
(%-ban)

	Kontroll	Atlétika	Torna	Kosárlabda	Kézilabda	Labdarúgás	Összes
nagymértékben	50,18	57,00	71,15	60,98	61,11	61,54	57,98
közepesen	41,75	37,00	25,96	34,15	36,11	35,58	36,76
kismértékben	5,96	4,50	2,88	4,88	2,78	2,88	4,26
egyáltalán nem	2,11	1,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,98

$\chi^2 = 24{,}359$ Nem szignifikáns (közel áll)

Csupán 5,24%-uk vélekedik úgy, hogy a testnevelés kismértékben vagy egyáltalán nem járul hozzá szervezetének erősítéséhez és egészségének fenntartásához. Ez nagyon kedvező vélemény. A labdajátékos kísérleti osztályok tanulói itt is jobb véleménnyel vannak a testnevelés hatásáról, mint az egyéni sportokkal foglalkozó tanulók.

KÖZÉPISKOLÁS FIÚK:
(%-ban)

	Kontroll	Atlétika	Torna	Kosárlabda	Kézilabda	Röplabda	Labdarúgás	Összes
nagymértékben	27,08	55,62	53,57	44,32	7,41	69,57	33,33	37,4
közepesen	54,17	38,46	32,14	45,45	59,26	30,43	54,67	48,6
kismértékben	16,90	4,73	14,29	9,09	33,33	0,00	12,00	12,7
egyáltalán nem	1,85	1,18	0,00	1,14	0,00	0,00	0,00	1,3

$\chi^2 = 86{,}967$ Igen erősen szignifikáns

A középiskolás fiúk 14,00%-a vélekedik kedvezőtlenül a testnevelésnek a szervezetre és az egészségre gyakorolt hatását illetően. Ez a szám kisebb mint a középiskolás lányoké, de nagyobb, mint az általános iskolás fiúké.

Az előbbiekehez hasonlóan a labdajátékos kísérleti osztályok tanulóinak állásfoglalása itt is kedvező.

Összesítés:

1. A fiúk közül többen vannak olyanok, akiknek az a véleményük, hogy a 4 év alatt végzett testnevelés nagymértékben hozzájárult szervezetük erősítéséhez és egészségük fenntartásához.
2. Az általános iskolások véleménye e téren is kedvezőbb, mint a középiskolásoké.
3. A heti 4 órás, egy sportágra alapozott testnevelésben részt vevők közül sokkal nagyobb százalékban vannak kedvező véleménnyel a testnevelésnek szervezetükre gyakorolt hatásáról, mint a heti 2 órás komplex testnevelésben részt vevők közül.
4. A labdajátékos kísérleti osztályok tanulói kedvezőbben foglalnak állást a testnevelésnek a szervezetre gyakorolhatását illetően, mint az egyéni sportágakkal foglalkozók.

„Egész életemben a hobbymnak élhettem..."

Dr. Bácsalmási Péter neve összefonódott az atlétika fejlődésével, és munkásságának döntő jelentősége volt abban, hogy az atlétáink nagymértékben hozzájárultak rangos helyünk megtartásához a nemzetközi sportvetélkedőkön.

37 éve működik a magyar sportmozgalomban, először aktív versenyzőként, majd kiváló edzőként és a Testnevelési Főiskola tanszékvezető tanáraként. Érdemeinek, sokoldalú munkásságának méltatása meghaladja e cikk kereteit.

1931-ben szerezte meg diplomáját a Testnevelési Főiskolán. Tanári működését a Pázmány Péter Tudományegyetemen kezdte, ahol megszakítás nélkül 1940-ig dolgozott. Közben 1937-ben államtudományi doktorátust szerzett. 1941-ben került a Magyar Testnevelési Főiskolára, ahol a legutóbbi időkig nevelt, tanított. A felszabadulás utáni testnevelő nemzedék valamennyi végzett növendéke tanítványa volt. 1969. januártól nyugdíjas, véglegesen azonban nem szakít sportmozgalmi tevékenységével, mert — mint maga említette — a BEAC atlétikai szakosztályánál szaktanácsadóként továbbra is tevékenykedik.

Magáról keveset és nem szívesen beszél. *„Én egész életemben nem dolgoztam!"* — mondta. *„A legtöbb embernek a munka nehéz, izadságos, küzdelmes kenyérkereset, én pedig egész életemben a hobbymnak élhettem..."*

Aktív sportolóként hosszú ideig, több mint két évtizedig a magyar sport élvonalában van. 1926—48-ig az atlétikai válogatott keret tagja, 1933 és 1947 között a kosárlabda-válogatottban is szerepel. Többszörös országos csúcstartó, bajnok, olimpiai helyezett. 4,04 m-es rúdugró rekordját 1931-ben állította fel, mely abban az időben a világ harmadik legjobb eredménye volt. Tízpróbában ugyancsak 1931-ben állítja fel rekordját, melyet csak 1947-ben javítottak meg. Hármasugrásban 14,74 m-es országos csúcsot tartott. Az 1932-es és az 1936-os olimpiákon versenyzőként vesz részt. Az utóbbin rúdugrásban 6. helyet szerez.

Edzői tevékenysége párhuzamos egyéni sportpályafutásával. Szobájának falán tanítványainak — olimpikonoknak, rekordereknek, országos és Európa-bajnokoknak — bekeretezett képei: Földessy Ödön, Homonnay Tamás, Szécsényi József, Zsitvay Zoltán, Bajki István, Kiss István, Gyarmati Olga, Puskás Antal, Józsa Dezsőné, Kertész Tibor, Pálffy Béla, Béres Ernő.

Szívesen emlékszik vissza kosárlabdaedzői működésére és iskolai tapasztalataira is. Négy éven keresztül adott órákat gimnáziumban, amikor bevezették a mindennapos testnevelést. *„A tanulók mozgásigénye, gyakorlatvégrehajtó készsége, érdeklődése a sport iránt ugrásszerűen nőtt meg* — emlékszik vissza —, *és a későbbiek során számos kiváló sportember került ki ezen tanulók közül. Véleményem az, ha nem szenvednénk manapság sajnálatosan teremhiányban, kétségkívül értelme lenne a tanulók ilyen foglalkoztatásának, melyet egyes iskolák ún. pihentető óraközi testnevelése úgy ahogy megold."*

„Amióta vissza tudok emlékezni — mondja róla Harmathy Sándor kollégája, az Atlétikai Tanszék tanára —, *Péter mindig a hallgatóság legnépszerűbb tanára volt. Fő elve: nem megbuktatni, hanem megtanítani kell a hallgatókat. Nem ismert soha lehetetlent, és a legrosszabb mozgásérzékű hallgatót is képes volt rövid idő alatt az atlétika legbonyolultabb mozgásaira megtanítani. Ez nagy szakmai rutinjából és kiváló elemzőkészségéből adódik. Sokat tanultunk tőle."*

Magas kitüntetéseiről, állami, társadalmi funkcióiról nem beszél, de személyi lapján fel vannak tüntetve a szerényen titkolt érdemek. Az Atlétikai Szövetség ügyvezető elnöke volt hosszú ideig. Az 1948-as, 1952-es, 1956-os és az 1960-as olimpiákra készülő magyar atlétaválogatott vezető edzője. 1957—59-ig szövetségi kapitány. Tagja az MTST-nek, a TTT-nek, a MOB-nak. Volt a TF tudományos bizottságának elnöke és igazgatóhelyettese, mely utóbbi tisztsége alól később saját kérésére mentették fel. Munkája, alkotó tevékenysége elismeréséül számos kitüntetés birtokosa: Munka Érdemérem, a Magyar Népköztársaság Érdemérem ezüst, a Sportérdemérem ezüst fokozata, a Felsőoktatás, valamint a Testnevelés és Sport Kiváló Dolgozója. Az elmúlt évben pedig megkapta a Munka Érdemrend arany fokozatát.

Gyakorlati szakmai munkája mellett számtalan elméleti kérdéssel foglalkozott az atlétika körében. Cikkeket ír, tankönyve jelenik meg, tudományos kutatásokat végez, sportfilmet készít.

„Oroszlánrésze van a magyar atlétikai élet fellendülésében" — mondják róla fegyvertársai; Koltai Jenő a TF tanszékvezető tanára és Simek Ferenc az atlétikai keret vezetőedzője, volt évfolyamtársai. Óriási szervezőkészsége, meg-

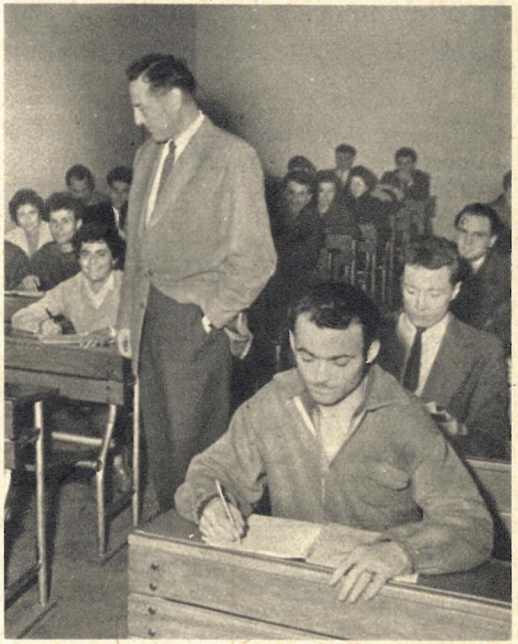

Vikmann István felvételei

figyelőképessége van. Sokszor csak a háttérből irányít, de meglátásai mindig pontosak. Tanítványaival kitűnő pedagógiai érzékkel foglalkozott.

— *„Nem vagyok híve a nevelésben a rideg szigornak"* — mondja Bácsalmási tanár úr. *„A legfontosabbnak tartom — és ez nálam mindig bevált —, hogy elérhető közelségben maradjak a fiatalokkal. Szerintem döntő, hogy egy pedagógus közeli kontaktust tudjon teremteni a fiatal korosztállyal. Meg kell értenünk őket. Sok dolgot ma már egészen másképpen ítélnek meg, mint mi annak idején. Nekünk is kötelességünk alkalmazkodni hozzájuk, mint ahogy mi is ugyanezt elvárjuk tőlük. Megértéssel, tréfával, komolysággal sok mindent elérhetünk, ha érzik a fiatalok segítőkészségünket".*

— Pályafutása alatt mire emlékszik vissza a legszívesebben Péter bácsi?

Gondolkozik. — *„Talán arra, hogy két olimpián is sikerült az első helyre kerülnöm!"*

— ???

— *„Na, csak úgy, hogy én vittem a zászlót az olimpiai csapat élén."*

Ez ő. Kedvesen fanyar, ki nem fogyó humor. Tanítványai, kollégái nem is búcsúznak tőle végleg, mert még sokszor szeretnének találkozni vele az atlétikai stadionokban, a sportpályákon.

Somorjai László

Az általános és a középfokú iskolák országos sportversenyei számokban

Az általános iskolák összefogó versenyrendszere az úttörő-olimpia. Az 1968-ban megrendezett IV. nyári úttörő-olimpia országos döntőiben (nem számítva a modellező stb. versenyeket) elért helyezések területi megoszlását, pontszámát és a pontszám szerinti helyezéseket az 1. táblázat tünteti fel. A számok az elért helyezéseket (1—6. hely) jelentik, fiú és leány bontásban, az azonos számjegyek pedig az azonos helyezések mennyiségét jelzik. A helyezéseket 6—5—4—3—2—1 ponttal értékeltük az egyéni és a csapatversenyekben egyaránt.

Ha a győzelmeket Budapest és vidék viszonylatában vizsgáljuk, akkor ezt a 2. táblázatról olvashatjuk le. Eszerint a vidéki iskolák 14 győzelemmel többet szereztek, mint a budapestiek.

Ha azonban a győzelmeket a tanulók létszámához viszonyítjuk, akkor kiderül, hogy amíg Budapesten 4629 tanulóra esik 1 győzelem (5—8. osztályos tanulók száma 106 403 fő), addig vidéken 16 992 tanulóra (létszám 628 729 fő). Ha az elért pontszámot viszonyítjuk a tanulók létszámához, akkor Budapesten 282 tanulóra esik 1 pont, vidéken pedig 720 tanulóra. (Vidékiek 873 pontot értek el.)

Ezek az adatok azt mutatják, hogy Budapesten még mindig jobb az arány győzelem és pontszerzés szempontjából is, mint vidéken. Vidéken tehát még óriási kiaknázatlan lehetőségek van-

1. táblázat

Sorszám	Megye, város neve	Atlétika		Négytusa			Torna	
		Fiúk	Leányok	Csapat F—L	Egyéni F	Egyéni L	Fiúk	Leányok
1.	Baranya	2	4	5	3	3	—	—
2.	Bács-Kiskun	1556	1124455	—	—	—	56	—
3.	Békés	4	23366	6	—	—	—	26
4.	Borsod-A-Z.	—	2	—	—	—	—	—
5.	Csongrád	224455	—	—	1	5	—	—
6.	Fejér	1256	112223444	2	—	4	2	34
7.	Győr-Sopron	46	6	—	—	—	—	235
8.	Hajdú-Bihar	2	—	—	—	—	—	114
9.	Heves	3	666	—	—	—	—	—
10.	Komárom	156	5	—	—	—	—	—
11.	Nógrád	33	335	—	—	—	—	—
12.	Pest	134446	11	—	—	—	—	—
13.	Somogy	26	3456	—	—	—	—	—
14.	Szabolcs-Sz.	366	345	—	—	—	—	—
15.	Szolnok	1123	222333	1	4	1	—	—
16.	Tolna	5	245	—	—	—	—	—
17.	Vas	26	56	4	2	—	—	—
18.	Veszprém	—	1	—	—	—	—	—
19.	Zala	5	—	—	—	—	—	—
20.	Budapest	11223333555	111123344566	3	46	25	11122333 4444556	26
21.	Debrecen	5	—	—	—	—	—	1456
22.	Miskolc	1234	3	—	—	—	—	—
23.	Pécs	1134	566	—	—	—	—	35
24.	Szeged	6	—	4	—	—	—	—

nak. A vidék felzárkózása valószínűleg nagymértékben a testnevelői létszám emelkedésétől (hiány több mint félezer) és ezek kedvezőbb területi elosztásától függ. Kétségtelen, hogy vidéken a vízi sportoknak ma még csak gócpontjai vannak, ezért a vidék ebből a szempontból hátrányban van Budapesttel szemben.

Örvendetes viszont, hogy atlétikában vidék felülmúlta Budapestet, hiszen a győzelmi arány 19:6 vidék javára (beleszámítva a négytusát is). Atlétikában minden területi egység ért el helyezést, köztük olyan vidéki helységek is, mint pl. Boly, Kaszaper, Szakadát, Medina, Mihályháza stb. Ez a területi kiegyensúlyozottságot jelenti.

A többi sportágban nincs lényeges eltérés Budapest és vidék között.

Sportágakon belül érdekes jelenség, hogy fiútornában Budapest messze megelőzi a vidéket, míg a leánytornában fordított a helyzet. Úszásban csak Heves, Szolnok megye, valamint Budapest ért el helyezéseket mind a fiú-, mind a lányszámokban.

A középfokú iskolák (beleértve a szakmunkástanuló-intézeteket is) számára atlétikában, kosárlabdában és tornában voltak 1968-ban országos bajnokságok.

A sportágak számát tekintve az általános iskolákban tehát kedvezőbb a helyzet.

A középfokú iskolák adataiból a 3. táblázat ad áttekintést. (Megjegyezzük, hogy a versenyjegyzőkönyv pontatlansága miatt atlétikában egy 4. és 5. helyezést nem tüntettünk fel, s tornában a szerenkénti versenyben csak az 1—3. helyezést vettük figyelembe. Az atlétika rovatába Békés megye és Budapest helyezéseit összesítve tüntetjük fel.)

Kézilabda		Kosárlabda		Röplabda		Labdarúgás	Kajak-kenu		Úszás		Pontszám	Pontszám szerinti helyezés
F	L	F	L	F	L		Fiúk	Leányok	Fiúk	Leányok		
5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	17.
—	4	—	—	4	—	5	—	—	6	—	50	7.
—	—	6	—	—	4	—	—	—	—	3	30	13.
—	—	—	6	—	—	—	—	—	3	—	10	23.
6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	14—15.
1	1	4	—	5	3	1	—	—	566	—	106	3.
3	2	—	—	—	—	6	11124	13	—	1556	73	4.
2	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	29	14—15.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	223344556	112346	61	5.
—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	24455566	31	11—12.
—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	22	16.
—	—	—	—	—	—	—	234	2	—	—	49	8.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	17	18—19.
—	6	2	—	3	1	—	—	—	—	—	31	11—12.
—	—	—	—	—	—	—	—	2	122234666	—	128	2.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	22.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	18—19.
—	—	5	—	2	5	—	—	—	—	—	15	20—21.
—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	24.
4	3	1	1	1	2	2	11222333444	146	111111122334456	12222333 45	377	1.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	15	20—21.
—	—	—	—	—	—	—	5666	—	—	346	35	9—10.
—	—	3	2	6	6	4	—	—	—	344	54	6.
—	—	—	4	—	—	—	3555	35	—	2245	35	9—10.

2. táblázat

Megnevezés	Atlétika	Atlétikai négytusa	Torna	Kézilabda	Kosárlabda	Röplabda	Labdarúgás	Kajakkenu	Úszás	Összesen
Budapest	6	—	3	—	2	1	—	3	8	23
Vidék	16	3	3	2	—	1	1	4	7	37

4. táblázat

Megnevezés	Atlétika	Barátság ötpróba	Kosárlabda	Torna	Összesen
Budapest	27	—	1	14	42
Vidék	33	2	3	3	41

A győzelmek számát a 4. táblázat tartalmazza. Budapesten 2584 tanulóra esik egy győzelem (létszám 108 555 fő), vidéken 7651 tanulóra (létszám 313 695 fő). Budapesten 159 tanulóra esik 1 pont, vidéken 335 tanulóra. (Vidékiek 934 pontot értek el).

A győzelmek és a pontszerzés tekintetében tehát a középfokú iskolákban is jobb az arány Budapesten, mint vidéken. Az okot itt már nem a testnevelői ellátottságban kell keresnünk, hanem másban, talán a kedvezőbb szervezeti, irányítási lehetőségekben.

Atlétikában továbbra is Békés megye a nagy bázis, de egyre inkább felzárkózik hozzá több megye (Győr-Sopron, Pest, Somogy, Szolnok, Tolna stb.). A megyei városok közül meglepő Szeged visszaesése. Atlétikában itt is minden területi egység ért el helyezést.

Tornában Budapest színvonala még megelőzi a vidék színvonalát, ami a 14:3-as győzelmi arányban is kifejezésre jut.

*

A fenti adatok egyéni feldolgozást tükröznek, s bizonyára még több formában is feldolgozhatók. Áttekintésre és néhány tanulság levonására azonban így is alkalmas lehet.

Sós István

● A középiskolások sport iránti érdeklődésének néhány problémája

Hazai testnevelési körökben egyre több szó hangzik el a tanulók sporttal kapcsolatos motivációiról. Értékes tanulmányt tett közzé *A. Todorov*, a bolgár középiskolások körében végzett ilyen irányú kutatásairól. Megállapítása szerint a középiskolás tanulók sport iránti érdeklődése nem megállapodott, letisztult, és gyakran lelkesedésük általában a sportnak szól, nem pedig egyes sportágaknak. Az érdeklődés tehát fennáll, de még zömében — kivéve a már aktívan sportolókat — nem történt meg valamely sportág végleges kiválasztása. A szerző szerint a sporttal kapcsolatos érdeklődés kialakulását elsősorban a szülők, a tanulótársak, a tanítók befolyásolják, és csak másodlagosan a tanulóknak az iskolai testnevelés-oktatás folyamán kifejtett saját aktivitása. Továbbá nagy szerepe van olyan külső esetleges tényezőknek is, mint a rádió, sajtó, tv, könyv, film stb. Konklúzióként leszögezi a cikk, hogy célszerű lenne ezeket a meglehetősen heterogén hatásokat irányítani, megfelelően koordinálni, pl: mindenki által hozzáférhető testnevelési tankönyvek, kézikönyvek kiadásával, gyermeksportversenyek szervezésével, az iskolán kívüli testnevelési foglalkozások kiterjesztésével és a hatékonyabb nevelőmunkával. (Vöproszi na Fizicseszkata Kultura. Szófia. 1967. 11. sz. szerző: A. Todorov).

3. táblázat

Sorszám	Megye, város neve	Atlétika		Barátság ötpróba		Kosárlabda		Torna		Pontszám	Pontszám szerinti helyezés
		F	L	F	L	F	L	F	L		
1.	Baranya	6	1233	—	—	—	1	—	—	26	15
2.	Bács-Kiskun	556	4466	—	—	3	12	5	—	30	14
3.	Békés	1=5 4=5 2=4 5=1 3=5 6=1	1=3 4=5 2=3 5=6 3=3 6=4	1	2	—	—	—	1	176	2
4.	Borsod-A.-Z.	15	6	—	—	—	—	—	—	9	22
5.	Csongrád	22345	2334445	—	—	—	—	—	—	19	17—18
6.	Fejér	3444456	14	—	1	4	—	—	4566	44	10
7.	Győr-Sopron	12334455 5556	1233445 66	—	—	—	—	23	22	84	3
8.	Hajdú-Bihar	—	25	—	—	—	—	—	—	7	23
9.	Heves	—	5	—	—	3	4	6	—	10	21
10.	Komárom	26	23	—	—	4	—	—	—	18	19
11.	Nógrád	24556	1	—	—	—	—	—	—	19	17—18
12.	Pest	1233355 666	2344566	—	3	—	—	—	—	53	7
13.	Somogy	11223344 44445	233	—	—	—	—	—	—	63	5
14.	Szabolcs-Sz.	3556	2245	3	—	—	—	13	—	38	12
15.	Szolnok	1126666	1133445	—	—	—	—	—	—	49	8
16.	Tolna	2336	234456	—	—	—	—	233	—	45	9
17.	Vas	1	114	—	—	—	—	—	—	21	16
18.	Veszprém	6	—	—	—	—	—	46	—	5	24
19.	Zala	11	1133456	—	—	—	2	—	—	43	11
20.	Budapest	1=17 4=11 2=15 5=8 3=14 6=8	1=10 4=1 2=10 5=5 3=5 6=5	—	—	122	334	1111111 222222 333333445	1111111 2222222 33333444	677	1
21.	Debrecen	1344555 6666	2	—	—	—	—	66 —	2	36	13
22.	Miskolc	112223355	1234	—	—	—	—	245	5	69	4
23.	Pécs	222335	3	—	—	1	—	125	35566	58	6
24.	Szeged	6	1	2	—	—	—	—	—	12	20

Páder János:

A kosárlabdázás oktatása

Sport, 1968.

Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a kosárlabdázás hazánkban is népszerű sportjáték. Nagy tömegeket foglalkoztat, főleg a középiskolás fiatalság körében hódít. Rövid hazai, alig több, mint fél évszázados múltja ellenére már komoly nemzetközi eredményekkel, szép hagyományokkal rendelkezik. Jelenlegi színvonala azonban nemzetközi mércével mérve meglehetősen alacsony. Egyik oka ennek többek között, hogy tömegesedését nem követte párhuzamosan a korszerű oktatás módszereinek terjedése. Hosszú idő óta nem jelent meg átfogó, nagy terjedelmű, az oktatáshoz segítséget nyújtó szakirodalmi mű. Ezt a hiányt pótolja a közelmúltban megjelent, az alábbiakban ismertetésre kerülő könyv.

A szerző átfogó képet ad a sportág egészéről. Elöljáróban bemutatja, jellemzi a sportágat, s kiemeli az iskolai testnevelésben betöltendő fontos szerepét. Áttekintést ad a játék történeti fejlődéséről nemzetközi és hazai viszonylatban, majd utal a játék fejlődésével kapcsolatos és kölcsönös játékszabály-változásokra. Meghatározza a sportág fejlődésének főbb szakaszait, és bemutatja a kosárlabdázásban érvényre jutó különféle irányzatokat. Mindezekkel kapcsolatosan tisztázza a játékfelfogás, játékstílus fogalmát, és jellemzi a két fő — az amerikai és a szovjet sportági irányzatot, mint a sportág fejlődésének jelentős meghatározóit.

A kosárlabdázás anyagának felosztása zárja e bevezető fejezetet, mely 3 fő egységet alkot:

Alapfeltételek: a kosárlabdázáshoz szükséges jelentősebb képességek.

Alapismeretek: a kosárlabdázás mozgáselemei — technika, a támadás és védekezés alapelemei.

Csapatjáték: játékrendszer — taktika.

Tulajdonképpen ez a felosztás adja a könyv fő felépítési vonalát, ilyen tematikus sorrendiségben tárgyalja a feldolgozott anyagot.

Alapfeltételek:

A kosárlabdázáshoz szükséges jelentősebb képességek között az állóképesség, az erő, a gyorsaság, a ruganyosság, az ügyesség és a küzdőképesség, szerepel, a szerző szerint is mint egymástól el nem választható, kölcsönhatásukban nagymértékben érvényesülő tényezők.

Alapismeretek:

A fiziai képességeket alapnak tekintve, a fizikai képességekre kell építeni a sportág technikáját, mely a korábbi meghatározásokat kiegészítve nemcsak a mozgások, mozgáselemek végrehajtási módját, hanem azok alkalmazását is jelenti — írja a szerző.

A kosárlabdázás mozgáselemeit (a technikát) két csoportra osztja:

1. *A játékos mozgása labda nélkül:*

futások, ugrások, alapállás, sarkazás, indulás, megállás, leérkezés (felugrás után), irányváltoztatás, a védőjátékos mozgása.

2. *Labdakezelés:*

labdafogások, labdavezetés, átadások, kosárradobások.

A mozgáselemekről, technikai elemekről a szerző elemzést, jellemzést ad, ismerteti végrehajtási módjukat, előkészítő gyakorlatokat sorol fel tanításukhoz, leírja hogyan kell oktatni az egyes mozgáselemeket, gyakorlatgyűjteményt ad gyakorlásukhoz, ismerteti az egyes technikai elemek különböző végrehajtási formáit, pl. a különböző kosárra dobási formákat, felsorolja a végrehajtás közben előforduló leggyakoribb hibákat. Különösen hasznos az átadások változatos végrehajtására felsorolt gyakorlatanyag. Az egyes gyakorlatok a felállt védelem elleni játékhoz alapvető mozgásirányok beidegzését segítik. A kosárra dobásoknál felsorolt gyakorlatok alkalmasak a védőtől való elszakadás, a labda felőli pozícióban történő kosárra törés, az ismételt gyors és több irányú átadások, egyes centerfeladatok, elzárási alapelvek, egészpályás, gyors lefutások és indítások beidegzésére.

Az alapismeretek fejezet nagy terjedelemben, részletesen tárgyalja a támadás és védekezés alapelemeit, melyek a csapatjáték alapját képezik. Felosztásuk: a cselezés, helyezkedés és labdamegszerzés részletezés, újszerű. Az egyes részek felépítésükben és ismertetésükben is tükrözik a szerzőnek azt az alapvető elgondolását, mely szerint a játék tanításának menetében az 1 : 1, a 2 : 1, a 2 : 2, a 3 : 2, a 3 : 3 elleni játék tanításán keresztül kell beleszőni a támadás és védekezés alapelemeinek tanítását, illetve a kosárlabdázás mozgáselemei alkalmazásának begyakorlását. Az alapismeretekhez tartozó „A labda megszerzése" című témakörrel kapcsolatban a szerző felhívja a figyelmet arra, hogy a játék ezen elemének eredményes alkalmazására tanítani kell a játékosokat. Ez sok helyütt hiányossága a felkészítési munkának, pedig a korszerű játék elmaradhatatlan tartozéka. Logikus játékelemzés, az oktatás menetének táblázatos felosztása, a szemléltető ábrák és rajzok, valamint az oktatás és gyakorlás módszereinek ismertetése érthetővé és könnyen taníthatóvá teszik e fontos anyagrészt.

Csapatjáték:

Ebben a fejezetben megvilágítást kapunk a játékosok szerepköréről a csapatjátékban, a különféle támadási és védekezési alapfelállásokról, a

taktika, az egyéni taktika és csapattaktika fogalmáról, megismerkedhetünk a támadási és védekezési játékrendszerekkel. A játékrendszereknek a következő felosztását találjuk:

Támadási rendszerek:

rohanós — indításos rendszer,
szabadjáték
a játékosok szerepkörének meghatározásával,
a játékosok szerepkörének meghatározása nélkül,
formációs rendszerek
a mozgó- (forgó) rendszer,
az állórendszer.

Védekezési rendszerek:

emberfogásos rendszer,
területvédekezési rendszer,
összetett védekezési rendszer.

Az egyes rendszerek tárgyalása során a szerző ismerteti a rendszer elveit, eszközeit, megvalósítását, kialakításának módozatait, alkalmazását, oktatását és gyakorlását, gyakorlatokat és gyakorlat változatokat sorol fel a rendszerekkel összefüggésben, előnyeiket és hátrányaikat világítja meg. Megoldásokat közöl a játékhelyzetek kialakításához. A rohanós (vagy ismertebben: lerohanásos), támadásos rendszer tanítására és gyakoroltatására értékes gyakorlatgyűjtemény található. A gyakorlatok többféle, nehézségi fokozatot (2—3, majd 5 fővel, illetve 1—2—3 védővel) tartalmaznak. A szabadjáték — írja a szerző — az alapjáték-rendszernek tekinthető, mert minden csapat játékában taktikai megoldásként szerepel. Megvalósítható a játékosok szerepkörének meghatározásával vagy a szerepkörök meghatározása nélkül. A szerepkör meghatározással játszható változatai:

egy osztogató középpel,
két osztogató középpel,
két középjátékossal, 3 osztogatóval,
egy beállós középjátékossal.

Valamennyi változatban megoldásokat közöl a játékhelyzetek kialakítására, emberfogásos védekezés és zónavédekezés ellen. A szabadjátékra, elnevezés ellenére, fel kell készíteni a játékosokat. Oktatni és gyakoroltatni kell, mely folyamatokat részekre bontva ismerteti a szerző. A szabadjáték kialakításában különös jelentőséggel hangsúlyozza a játékosok szerepkör szerinti kiválasztását és a szerepkörök szerinti játékosképzést. Ebben külön feladatot jelent a középjátékos képzése, a mezőnyjátékosok képzése és csapatrészek összedolgozása.

Részletes elemzéssel mutatja be A mozgórendszerek fejezeten belül a hármas-nyolcast, a négyes-nyolcast, az ötös-nyolcast, a kör-körös támadást, a félkörös támadást, a dugattyút és az ismételt keresztelzárásokat. Külön-külön leírja és ábrákkal magyarázza az egyes mozgórendszer-fajtákban a játékhelyzetek kialakításának, valamint a középjátékos játékba kapcsolásának módját. A felsorolt megoldások — bár ezeken kívül még számtalan lehetséges — bőséges variációs lehetőséget adnak, és segítik az edzők számára az aktív, öntevékeny továbbfejlesztést. Mint már korábban is az ismertetések, leírások és mellékelt rajzok mellett támpontokat, útmutatást találunk az egyes rendszerek oktatására, fokozatonként felvonultatva az előrehaladás ütemét, valamint a begyakorlás módját. Végül elemzést találunk az egyes rendszerfajták előnyeiről és hátrányairól, s arra vonatkozóan is, hogy adott esetben, megfelelő mérlegelés után, az ellenfél adta lehetőségek szerint legyenek alkalmazhatók. Még két formációs rendszerű támadási megoldás egymáshoz kapcsolására is található példa mind emberfogás, mind pedig zónavédekezés ellen. Ezenkívül a szerző felsorol külön támadási formákat, a feldobás, az oldalbedobás eseteihez, valamint a lepattanó labda megszerzésére.

A védekezési rendszerek bevezetője arra hívja fel a figyelmet, hogy a képzésben, felkészítésben az edzők, oktatók több időt fordítanak a támadásra, mint a védekezés alapelemeinek elsajátítására annak ellenére, hogy a mérkőzéseken a tapasztalat szerint a játékidő 40—60%-át védekezésre fordítja a csapat. Ez nem helyes, tehát a fenti tapasztalat szerint megfelelő arányban többet kell foglalkozni a védekezéssel is. Az emberfogásos és zónavédekezési rendszer összevetése során a szerző felveti a kérdést a két védekezési rendszer elsődlegességét illetően. Az emberfogásos védekezés elsődleges, alapvédekezési rendszernek is tekinthető, mert minden támadási rendszer ellen eredményesen alkalmazható, s bár tanítása során a zónavédekezés nagy kezdeti sikerrel jár, a pillanatnyi siker érdekében nem áldozható fel a csapat jövőbeni fejlődése, melyet a helyes emberfogásos védekezés elsajátítása biztosít.

A könyv nagyon hasznos, értékes ismeretanyagot sorakoztat fel. Valamennyi témakörnél fogalmakat tisztáz, meghatározásokat ad, ismertet, szemléltetet (ábrákkal, rajzokkal, képsorokkal), végrehajtásra, alkalmazásra ad hasznos útmutatást, közli az oktatás fokozatait, a gyakorlás menetét, a taktikai témáknál elemző értékelést ad az alkalmazhatóságról, az előnyök és hátrányok felsorakoztatásával. Eddigi tapasztalataim alapján mondhatom, hogyha a könyvben foglaltak szerint kap egy csapat lelkiismeretes képzést, ha a játékosok mindazt ismerik és alkalmazni tudják, amit a könyv tartalmaz, akkor igen magas szinten, nemzetközi mércével mérve is eredményesen és jól játszhatnak. A könyv tehát nagyon jól felhasználható a színvonalas, igényes, játékosképzésben, jó segítséget jelent edzőknek, testnevelő tanároknak egyaránt.

Bátor Vilmos

Keresztényi József

Az olimpiák története Olümpiától Mexikóig

Gondolat kiadó, 1968.

A Gondolat kiadó a XIX. olimpiai játékok alkalmából jelentette meg a könyvet, hogy kielégítse a sportemberek és a „sport iránt nem vagy alig érdeklődők" kíváncsiságát. Mikor és hol volt az első olimpiász? Miként alakultak ki Hellász földjén az olimpiai játékok, hol és hogyan folytak le, mikor és miért szűntek meg? Ki álmodta meg a népek barátságát és békéjét hirdető sporttalálkozókat? Honfitársaink miként képviselték ezeken a magyar színeket? Ezekre a kérdésekre igyekszik a könyv választ adni írásban és képekben.

Az első ókori olimpiáktól Mexikóig több mint két és fél évezred telt el. Ezt a nagyon hosszú és eseményekben oly gazdag időszakot 170 oldalon részletesen, aprólékosan elmesélni nem lehet. A legfontosabb adatok és nevek közé azonban beékelődnek a versenyküzdelmek érdekesebb eseményei, a művészeti versenyek eredményei is. Az olimpiai játékok mitikus eredetéről szóló mondák mellett elolvashatjuk például Pierre de Coubertin életét, Kemény Ferenchez írt levelét.

A szerző két nagy témakörbe csoportosítja mondanivalóját. Az ókori olimpiák története — sajnos a könyv terjedelmének mindössze egyharmada — leíró, tájékoztató jellegű. Rövid összekötő rész után (Olimpiák nélküli korszakok) az újkori játékok kialakulását és legfontosabb adatait, eseményeit ismerteti.

Az Olümposz és világa után (Az olimpiák kezdete) bemutatja a versenyjátékok színhelyét a pályákat és Olümpia művészetét. Különösen érdekes az egyes versenyszámok, ezen belül pedig a gyermekek versenyeinek leírása. Csodálattal adózunk Ageosz, Asztülosz, Milon teljesítményének, Euripidész és Pláton sokoldalúságának. Az olimpiai játékok hanyatlását pedig a megvesztegetések és a hivatalos atléták megjelenése mellett, Néró császár „győzelme" is szemléletesen bizonyítja.

„Az olimpiai játékok felújítását tartom a legalkalmasabbnak korunk sportjának erősítésére...". Coubertin szavai új korszakot nyitnak meg, a könyvben pedig új fejezetet. Keresztényi könyve részletesen megismertet bennünket az olimpiák születésének körülményeivel, és azt is megtudjuk, hogy ebben milyen szerepet játszottak a magyarok. Az olimpiai szervezet és szabályzat után az újkori olimpiák történetét olvashatjuk Athéntől Mexikóig. A nyári és téli versenyek kiemelkedő eredményeit és eseményeit olvasmányos formában, a statisztikai adatok mellőzésével közli a szerző. A sportágankénti tájékozódást megkönnyíti a lapszéleken feltüntetett sematikus rajz.

Befejezésül a jövőbe is bepillanthatunk, és Aale Tynni finn költőnő verssorai bennünk is az optimizmus „parazsát" gyújtja lángra.

A könyv rajzokkal, fényképekkel gazdagon illusztrált, melyek szemléletessé és kézzelfoghatóvá teszik az olvasottakat. A fényképek között kevésbé ismertek is szerepelnek (például: az idős Hajós Alfréd fényképe, az athéni olimpia műsora stb.), és az olimpiákkal kapcsolatos művészi alkotások bemutatása még színesebbé teszi a könyv képanyagát. Nagyon sok a versidézet: Homérosz ismertebb sorai után szívesen olvassuk pl. az Óda a sporthoz lelkesítő, dicsérő szavait.

Keresztényi József óriási munkával, egyszerűen, de mindenki számára érdekesen írja le az olimpiák történetét. Akik kevésbé járatosak ezen a területen, hasznos tudnivalókat szerezhetnek, és választ kapnak azokra a kérdésekre, amelyek a mexikói olimpiai versenyek alkalmából őket is foglalkoztatják.

Talán a fiataloknak ajánlhatjuk a könyvet elsősorban, mert nemcsak témájában, hanem formájában is közel áll hozzájuk, és minden sora érdekes, érthető számukra.

Nagy Tamás

---

500 kérdés-felelet a sport világából

Sport, 1968

A vetélkedők korát éljük. Nem újdonság ez a megállapítás, gyakorló pedagógus számára pedig — különösen a téli hónapokban — szinte hetente tapasztalt reális tény. Sokszor átéltük már a jóleső, de nehéz megtiszteltetés gondját; nekünk kellett összeszedni egy kérdezz — felelek játék érdekes kérdéseit, és az arra adandó pontos válaszokat. Nem is könnyű feladat. Különösen ha a sportról van szó. A sporthoz ugyanis mindenki ért és főképpen a tanulóifjúság. Mit kérdezzünk hát, hogy se túl könnyű, se túl nehéz és főleg unalmas ne legyen?

Ehhez a munkához ad segítséget a Sport Kiadó régen várt hiánypótló műve, az „500 kérdés-felelet a sport világából". A mű tulajdonképpen lengyel fordítás (Szerzője: Eugeniusz Skrzypek) de, hogy végigolvasva ezt nem vesszük észre, az nemcsak a fordító, hanem elsősorban a könyv összeállítójának és a magyar vonatko-

ОБУЧЕНИЕ ФИЗКУЛЬТУРЕ

№ 1 1969 г.

Курт А. Ленцнер: Усовершенствование учителей физкультуры в области Росток ... 1

Д-р Дьэрдь Надь: Оценка продукции на основе ситуативного анализа видов спорта 11

Д-р Ференц Баконьи: Влияние школьной физкультуры на воззрение учащихся на физкультуру и спорт 19

«Всю мою жизнь я мог жить своему хобби» (Л. Шоморйаи) 24

ОБОЗРЕНИЕ

СПЕЦИАЛЬНАЯ ЛИТЕРАТУРА

KÖRPERERZIEHUNG

Heft 1/1969.

Kurt A. Lentzner: Die Weiterbildung der Turnlehrer im Bezirk Rostock 1

Dr. György Nagy: Leistungswertung auf Grund situativer Analyse der Sportarten 11

Dr. Ferenc Bakonyi: Die Wirkung der Körpererziehung in der Schule auf die Ansichten der Schüler über Körpererziehung und Sport 19

„In meinem ganzen Leben konnte ich für mein Hobby leben" (L. Somorjai) 24

RUNDSCHAU

FACHLITERATUR

zású fejezetrészek írójának, Takács Lászlónak jó munkáját dícséri.

Aki belelapoz a könyvbe, rögtön észreveheti, hogy az 500 kérdés rendkívül sokrétű, és érinti a sport valamennyi területét a szaknyelvtől a művészetekig, az egyes sportágaktól a testkultúra klasszikusaiig, az olimpiától a világbajnokságokig. Az 50 alcímre tagolt könyv gazdag anyagából csak néhány főbb fejezetcímet említünk: Az olümpiai szent ligettől az öt világrészig. A testkultúra történetéből, A sportvilág nagy egyéniségei, Eredmények-csúcsok, Tallózás egyes sportágakban, A sport mindennapi életéből stb. A kiadványt egyébként — színes tartalmán kívül — Kallus László és Szepes Béla karikatúrái színesítik. A könyvnek minden erénye adott, hogy szórakoztató olvasmány legyen a sportot kedvelők számára, és hasznos segítőjévé váljon a testnevelő vagy úttörővezető tanár oktató-nevelő munkájának.

● A jó sportoló jó tanuló is

A címben jelzett megállapítás nem légből kapott, hanem egy egzakt szociológiai vizsgálat eredménye. És talán nem haszontalan részletesen ismertetni akkor, amikor aktuális vitatémává vált hazai sajtónkban az iskolai testnevelés kérdése. A vizsgálat egyébként Nyugat-Németországban zajlott le, dr. Linde vezetésével, és egy — úgy látszik világszerte — makacs előítéletet cáfolt meg: nevezetesen azt, hogy a jó sportteljesítmény nem párosulhat más iskolai tárgyban elért jó szerepléssel. Vagyis, hogy a kettő eleve üti egymást, és negatív összefüggés áll fent a sportolás és a jó tanulás között.

A statisztikai anyagot 11 gimnázium 8384 fiú- és leánytanulójának bizonyítványa szolgáltatta (tehát a szám elérte a tudományosság szempontjából szükséges bázis értékét). Az eredmény lényege pedig a következő: az előítélettel ellentétben minden kétséget kizáróan bizonyítottá vált, hogy pozitív összefüggés van a testnevelésben elért jó jegy és a gimnáziumi oktatásban szerzett jó eredmények között. Megállapítást nyert, hogy a jó sportolók a többi tárgyakban is jobb tanulók, mint a mérsékeltebb teljesítményű sportolók. Érdekes módon ez az összefüggés a leányoknál jobban kidomborodott, mint a fiúknál. Az alapos vizsgálat részeredményeit mellőznünk kell, csupán a szerző indoklásul felhozott érveiből idézünk néhányat:

— a testgyakorlás és a sportolás során a tanuló sok ellenállást győz le, és ennek élménye átvihető, más területeken is hasznosítható;
— a testnevelés által megkövetelt biológiai vitalitás, aktivitás és az itt elért sikerélmény szintén transzferálható más tárgyakra;
— a versenyzési és játékos jelleg más szakterületeken is versengésre késztetheti a tanulókat;
— nem utolsó sorban lényeges a testi és szellemi képességek közötti szoros korreláció.

Természetesen ezek az összefüggések alapvetően ismertek előttünk is, de nem árt, ha minél többször hangsúlyozzuk, és az értékes transzfer-lehetőségeket pedagógiailag még jobban kihasználjuk. Továbbá nagyon fontos, hogy hívjuk fel a többi szakterületen tanító kollegák figyelmét erre, sőt tudatosítsuk a tanulókban is.

Ára: 2,40 Ft

A testnevelés tanítása

EGYÉNILEG IS ELŐFIZETHETŐ

a Posta Központi Hírlapirodánál
(Budapest, V., József nádor tér 1.)
vagy bármely postahivatalnál

Előfizetési díj egy évre 14,40 Ft
félévre 7,20 Ft

Csekkszám: 61.256

Ne felejtse el a befizetési lap hátoldalán feltüntetni, hogy a lapot melyik lapszámtól kezdve kéri!

INDEX: 25 824